

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

המחלקה לפיקוח תקציבי

תיאור שוק כרטיסי האשראי וניתוח הממשקים בין חברות כרטיסי האשראי לבין הבנקים

ב' אדר א' תשע"ד

2 בפברואר 2014

כתיבה: איתמר מילרד, כלכלן

אישור: עמי צדיק, מנהל המחלקה לפיקוח תקציבי

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 6016 649 - 02

פקס: 6103 649 - 02

www.knesset.gov.il/mmm

תוכן עניינים

1	תמצית
2	1. מערכת כרטיסי אשראי
2	1.1. שימושים
2	1.2. שחקנים וממשקים
4	1.3. סוגי כרטיסי האשראי
4	2. שוק כרטיסי האשראי בישראל
4	2.1. חברות כרטיסי האשראי
7	2.2. פעילות ורווחים של חברות כרטיסי האשראי
10	2.3. עמלות על כרטיסי אשראי
12	2.4. סליקה צולבת
14	2.5. אשראי הניתן בכרטיסי אשראי
17	2.6. חקיקה וגופים רגולטוריים בישראל
18	2.7. רגולציה על בעלות במדינות מפותחות
20	3. ניתוח הממשקים בין הבנקים לחברות כרטיסי האשראי
20	3.1. ממשק בין הבנקים לבין חברות כרטיסי האשראי
20	3.2. כלים אפשריים לשינוי הממשק בין הבנקים לחברות כרטיסי האשראי
21	3.3. איסור הפצה ואיסור הנפקה
21	3.4. איסור שליטה
24	4. עמדות הצדדים
24	4.1. המפקח על הבנקים
24	4.2. איגוד הבנקים

תמצית

מסמך זה נכתב לבקשת חה"כ גילה גמליאל ובו תיאור וניתוח שוק כרטיסי האשראי וניתוח הממשקים בין הבנקים לבין חברות כרטיסי האשראי.

כרטיס אשראי הוא **אמצעי תשלום** המהווה תחליף לאמצעי תשלום אחרים כמו מזומן, צ'קים והעברות בנקאיות. השימוש בכרטיסי אשראי מתרחב בשנים האחרות על חשבון אמצעי התשלום האחרים, כמו מזומן וצ'קים. ליעילות השימוש באמצעי תשלום יש השפעה על כלל הציבור, ולא רק על הגורמים הפעילים בתחום. בשוק כרטיסי האשראי קיים יתרון משמעותי לגודל וחסמי כניסה גבוהים העשויים להביא לרמת תחרותיות נמוכה. בישראל פועלות שלוש חברות כרטיסי אשראי בשליטת שלושת קבוצות הבנקאות הגדולות - **קבוצת הפועלים** מחזיקה בחברת ישראלכרט; **קבוצת לאומי** מחזיקה בחברת לאומי קארד (בשיתוף עם קבוצת עזריאלי); **קבוצת דיסקונט** מחזיקה בחברת כאל (בשיתוף עם קבוצת הבינלאומי). בלוח להלן מוצגת התשואה על ההון העצמי של חברות כרטיסי האשראי, של חברות הנסחרות במדד ת"א 25 ושל התאגידים הבנקאיים.

חברה	תשואה להון עצמי (2012)
ישראלכרט (תשואה מתוקנת)	23.8%
כאל	19.9%
לאומי קארד	15.5%
ממוצע חברות כרטיסי האשראי	20.1%
מדד ת"א 25	10.2%
תאגידים בנקאים (רביע שלישי)	8.9%

מההשוואה עולה כי בשנת 2012 התשואה להון העצמי של חברות כרטיסי האשראי עמדה על 20.1% במוצע, בהשוואה ל-10.2% של החברות הנסחרות במדד ת"א 25 ול-8.9% של הבנקים. **ניתן לייחס את הרווחיות העודפת בענף לרמת תחרותיות נמוכה, לחסמי כניסה גבוהים העומדים בפני שחקנים חדשים ולממשק בין חברות כרטיסי האשראי לבין הבנקים.**

קיימות שלוש אפשרויות עיקריות לשינוי הממשק הקיים בין חברות כרטיסי האשראי לבין הבנקים, כלהלן:

איסור כולל: הבנקים לא יורשו לפעול בתחום כרטיסי האשראי באופן כולל, לרבות שליטה על חברות כרטיסי האשראי, הנפקת כרטיסי אשראי ושיווק והפצה ללקוחות.

איסור הנפקה ושליטה: הבנקים יורשו לעסוק בהפצת כרטיסי אשראי, אך לא יורשו להיות בעלי השליטה בחברות כרטיסי האשראי ולעסוק בהנפקתם (בדומה לרפורמת בכר – הבנקים מורשים לעסוק בהפצת קופות גמל, אך לא להיות בעליהן).

איסור שליטה: הבנקים יורשו לעסוק בהנפקת כרטיסי אשראי, בשיווק ובהפצה שלהם, אך לא להיות בעלי השליטה בחברות כרטיסי אשראי.

מהניתוח עולה כי **החסרונות של איסור הפצת כרטיסי אשראי והנפקת כרטיסי אשראי על ידי בנקים גוברים על היתרונות. איסור על שליטת בנקים בחברות כרטיסי האשראי עשוי להביא לירידה במחירים לצרכנים ולהגדלת התחרותיות בשוק.** יחד עם זאת, יש לוודא כי אין מעבירים את הריכוזיות לענף אחר וכי ישנו פיקוח נאות על היציבות הפיננסית של הגופים המיועדים להחליף את הבנקים בשליטה על חברות כרטיסי האשראי.

יש לציין כי במדינות אחרות שנבדקו אין מגבלה על שליטה של בנקים על חברות כרטיסי אשראי, המפקח על הבנקים מתנגד להפרדה כזו ולאחרונה נעשים מהלכים לקידום הגברת התחרותיות בענף על-ידי הממונה על הגבלים עסקיים והמפקח על הבנקים.

1. מערכת כרטיסי אשראי

1.1. שימושים

כרטיס אשראי הוא אמצעי תשלום המהווה תחליף לאמצעי תשלום אחרים כמו מזומן, צ'קים והעברות בנקאיות. לאמצעי תשלום חשיבות מכרעת בכלכלה והם מאפשרים מעבר של סחורות ושירותים בין הפרטים במשק, ובלעדיהם המסחר היה הופך לקשה ומסורבל יותר. השימוש בכרטיסי אשראי מתרחב בשנים האחרונות על פני

לוח 1- פעולות לנפש בכרטיסי תשלום, 2011¹

פעולות לנפש	מדינה
200.7	קנדה
196.3	שוודיה
178.9	ארה"ב
172.0	אוסטרליה
143.6	בריטניה
137.4	הולנד
124.5	ממוצע
114.2	צרפת
99.8	ישראל
97.9	בלגיה
71.1	שוויץ
32.8	גרמניה
25.0	איטליה

אמצעי התשלום האחרים בשל גידול בביקושים וייתכן כי גם בשל מדיניות ממשלתית במדינות שונות להפחתת השימוש בצ'קים ובמזומן. כך, בישראל, החליטה הממשלה על הקמת צוות לגיבוש מתווה פעולה ודרכים אפשריות ליישום מדיניות להגבלת השימוש במזומן כאמצעי תשלום.² צעד זה עשוי להוביל לעלייה בשימוש בכרטיסי אשראי בעתיד. בשל סיבות אלו, ישנה חשיבות ציבורית רבה לתפקוד הכלכלי היעיל של שוק כרטיסי האשראי.

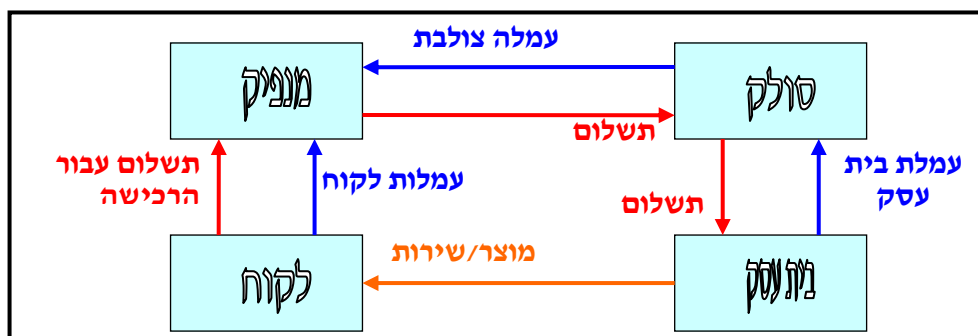
ליעילות השימוש באמצעי תשלום יש השפעה על כלל הציבור, ולא רק על הגורמים הפעילים בתחום, ובכלל זה על הקצאת המקורות, על התמ"ג ועל רווחת הציבור. בבחינת התועלת בשימוש בכרטיסי אשראי יש להביא בחשבון את היעילות הכלל משקית ושחקנים פוטנציאליים שכניסתם לתחרות נחסמת בשל כשלי שוק.³ בלוח 1 מוצג מספר הפעולות לנפש בכרטיסי תשלום בשנה בממוצע במדינות מפותחות. מהנתונים בלוח עולה כי בשנת 2011 מספר הפעולות לנפש בכרטיסי

תשלום בישראל עמד בממוצע על כ-99.8, נמוך יחסית לממוצע במדינות המפותחות שנבדקו העומד על 124.5. נתון זה עשוי להצביע על פוטנציאל ההתרחבות של השימוש בכרטיסי אשראי בישראל.

1.2. שחקנים וממשקים⁴

תרשים 1 להלן מתאר את מערכת הממשקים בעסקאות בכרטיסי אשראי בין השחקנים הפועלים בשוק.

תרשים 1 – מערכת הממשקים בעסקאות בכרטיסי אשראי

¹ ישראל: בנק ישראל, מידע שוטף על התאגידים הבנקאיים, פרק י – כרטיסי אשראי, עדכון אחרון: אפריל 2013. הנתונים כוללים כרטיסי אשראי בלבד, בשל השימוש הנמוך יחסית בכרטיסי תשלום שאינם כרטיסי אשראי. יתר המדינות: Bank for International Settlements, [Statistics on payment clearing and settlement systems in the CPSS countries](#), page 424, January 2012.

² משרד ראש הממשלה, מזכירות הממשלה, החלטה מספר 749 של הממשלה, 17 בספטמבר 2013.

³ כשל שוק הוא מצב שבו כל גורם בשוק ממרב (ממקסם) את העדפותיו אך התועלת הציבורית הכללית אינה מיטבית. ⁴ להרחבה ראו: מרכז המחקר והמידע של הכנסת, שוק כרטיסי האשראי: ניתוח, רגולציה והשוואה בין-לאומית, מאי 2010.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מהתרחשים עולה כי בשוק כרטיסי האשראי משתתפים ארבעה גורמים עיקריים:⁵

מנפיק: הגוף שמספק ללקוח את כרטיס האשראי על-פי הסכם ביניהם.⁶ בישראל מנפיקים כרטיסי אשראי שלושה תאגידים – ישראלכרט בע"מ, כרטיסי אשראי לישראל בע"מ (כאל) ולאומי-קארד בע"מ באמצעות הבנקים עימם הם קשורים, ובאופן ישיר;

לקוח: הלקוח מחזיק כרטיס אשראי תמורת תשלום **עמלת לקוח**. הלקוח רוכש סחורה או שירות בבית-עסק ומשלם באמצעות כרטיס האשראי שברשותו. התשלום נגבה מהלקוח על-ידי החברה המנפיקה את כרטיס האשראי;

בית-עסק: בית-העסק מכבד את כרטיס האשראי של הלקוח כנגד מכירת הסחורה או השירות, מעביר את שובר העסקה לסולק ומקבל בתמורה את סכום העסקה בניכוי **עמלת בית-עסק**;

סולק: המוסד הפיננסי שבאמצעותו בית-העסק מקבל את התשלום. במסגרת קשר חוזי בינו ובין בית-העסק, הסולק מתחייב לזכות את בית-העסק באופן מובטח מראש, תמורת עמלה. העמלה שהסולק גובה בעבור שירותי הסליקה לבית-העסק היא **עמלת בית-העסק**. במצב בו הסולק והמנפיק הם לא אותו גורם, הסולק משלם למנפיק עמלת מנפיק, הקרויה "**עמלה צולבת**", ועמלה זו מגולמת בעמלת בית-העסק שהסולק גובה. לפיכך, עמלת בית-העסק מורכבת מעמלת הסליקה ומהעמלה הצולבת.

לתפקידים אלו מתווסף תפקיד **המפיץ**. הגוף שמפיץ את כרטיסי האשראי של המנפיק. בישראל רוב כרטיסי האשראי מופצים בסניפי הבנקים. מפיצים נוספים הינם חברות כרטיסי האשראי עצמן (לדוגמא בארגונים), מועדוני לקוחות ורשתות קמעונאיות וחברות כרטיסי האשראי במשותף. לדוגמא, כרטיס אשראי של מועדון שופרסל המונפק בחנויות רשת שופרסל, וכרטיס אשראי YOU המונפק ברשתות מגה ובחנויות נוספות.

בשוק כרטיסי האשראי קיים **יתרון לגודל**, כלומר באספקת שירותים רבים עלות האספקה הולכת ויורדת עם הגידול הכמותי, וכתוצאה מכך עלות האספקה לנותן שירותים לשירות נמוכה בהשוואה לנותן שירותים קטן. בנוסף, שוק זה מאופיין על-ידי **כלכלת רשת**,⁷ קרי, כדאיות החזקת כרטיס אשראי מבחינת הלקוח, גדלה ככל שיותר בתי-עסק מכבדים אותו, והתועלת של בית-עסק בכיבוד כרטיס האשראי גדלה ככל שיותר צרכנים רוכשים באמצעותו. בשל מאפייני היתרון לגודל וכלכלת רשת קיים מחסום כניסה גבוה לשחקנים חדשים שאינם גופים בנקאיים חזקים, וניסיונות שנעשו בעבר להיכנס לשוק כשלו.⁸ כאשר בנק לאומי נכנס עם חברת לאומי קארד לשוק, ניצול משקלו של בנק לאומי בענף הבנקאות תרם לחדירה מוצלחת של החברה לשוק. בתי-עסק אינם מעוניינים לכבד כרטיסי אשראי לא נפוצים,⁹ ומנפיקים חדשים מתקשים להפיץ כרטיסי אשראי אשר רק בתי-עסק מעטים מכבדים.

היתרון המובנה בשוק לגודל, יכול להביא למצב של חסם כניסה גבוה בפני הנפקת כרטיס אשראי חדש, שכן הנפקה כזאת דורשת השקעות רבות בהפצת הכרטיס בקרב הצרכנים ובגיוס בתי-עסק שיכבדו אותו. מחסום הכניסה בפני שחקנים חדשים עשוי להביא להקטנת התחרותיות, ליצירת רמת רווחיות גבוהה יחסית בעבור השחקנים הקיימים ולהקטנת היעילות המשקית והרווחה החברתית.

⁵ מערכת זו מאפיינת **כלכלה דו-צדית**, שבה שני גורמי ביקוש שונים (לקוח ובית-עסק) מקבלים שירות מגורם היצע המקשר ביניהם (חברת כרטיסי אשראי). גורם היצע מתמחר את שירותיו לפי יכולתו למרב רווחים מתוך הפעלת כוח שוק כלפי גורמי הביקוש.

⁶ ההסכם מבוסס על סעיף 7 ב**חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986**.

⁷ **כלכלת רשת**: התועלת בשימוש במוצר או בשירות גדלה ככל שיותר אנשים עושים בהם שימוש. לדוגמא, התועלת בשימוש במכשיר טלפון גבוהה יותר ככל שיותר אנשים מנויים ברשת הטלפון.

⁸ כמו הניסיון של חברת אלפא קארד בסוף שנות ה-90, ראו סעיף 2.1 להלן.

⁹ הסיבה לכך היא שחברות כרטיסי אשראי מחייבות את בית-העסק בעמלת מינימום חודשית, ועל כן אין לבית-עסק תמריץ לחתום על הסכם עם חברת כרטיסי אשראי, שהוא אינו צופה מחזור מזערי של עסקאות אתה.

1.3. סוגי כרטיסי האשראי

קיימים ארבעה סוגי כרטיסי אשראי עיקריים:¹⁰

- **תשלום נדחה (deferred debit):** הלקוח רוכש סחורות ושירותים באמצעות הכרטיס ומשלם פעם בחודש או בכמה תשלומים נדחים. עד לאחרונה היו רוב כרטיסי האשראי המונפקים בישראל מסוג זה, ובשנים האחרונות החל בישראל שימוש גם בכרטיס אשראי מתגלגל (ראו להלן). בחיוב הנדחה יש שני היבטים של מתן אשראי:
 - אשראי ללא ריבית:** אשראי הניתן על-ידי בעל העסק לתקופה של ימים עד חודשים;
 - אשראי נושא ריבית:** אשראי הניתן על-ידי חברת כרטיסי האשראי לתקופה של כמה חודשים ולעתים יותר משנה, באמצעות תכניות קרדיט.
- **כרטיס דביט (debit card):** הלקוח רוכש מוצר או שירות והחיוב מתבצע באופן מיידי ולא במועד החיוב החודשי. כך, בית העסק מקבל את התשלום תוך מספר ימים מועט, החשיפה לסיכון קטנה והעמלות בגין הסיכון עשויות לרדת. כרטיסי דביט אינם נפוצים כיום בישראל. הממשלה, בהמלצת הרשות להגבלים עסקיים והפיקוח על הבנקים, פועלת להרחבת השימוש בהם (ראו סעיף 2.6 להלן).¹¹ בשוק קיימים כרטיסי חיוב ישיר, הדומים לכרטיסי דביט אך לא מבטיחים תשלום מיידי לבית העסק.¹²
- **כרטיס מתגלגל (revolving credit):** הלקוח בוחר בסכום החודשי שיהיה מחויב בו, ויתרת חובו נדחית לחודש הבא וצוברת ריבית. הלקוח מקבל לצורך זה מסגרת אשראי נפרדת, ללא תלות בחשבון הבנק.
- **כרטיס נטען (pre-paid):** כרטיס שמוגדר ונקבע בו מראש סכום כסף לביצוע פעילות.

2. שוק כרטיסי האשראי בישראל

2.1. חברות כרטיסי האשראי

כרטיס אשראי הוא אמצעי תשלום שקיים בישראל מאז שנות ה-70. נכון לחודש יוני 2013 קיימים כ-6.5 מיליון כרטיסי אשראי בשוק, מהם כ-4.7 מיליון כרטיסי אשראי (כ-73%) באחריות הבנקים.¹³ חברות כרטיסי האשראי בישראל מנפיקות כרטיסי אשראי משני סוגים:

כרטיסים בנקאיים: כרטיסים המיועדים ללקוחות הבנקים שעמם יש לחברות כרטיסי האשראי הסדרי

הנפקה והפצה. נכון לחודש יוני 2013 כ-73% מהכרטיסים המונפקים הם בנקאיים;

כרטיסים חוץ-בנקאיים: מונפקים ללקוחות ישירות על-ידי חברות כרטיסי האשראי, שלא באמצעות הבנקים,

בעיקר דרך מועדוני לקוחות. בשנים האחרונות חל גידול בנתח כרטיסים אלו מכלל

הכרטיסים ונכון לחודש יוני 2013 הנתח עומד על כ-27%.¹⁴

חברות כרטיסי האשראי בישראל מנפיקות כרטיסי אשראי במספר מותגים, חלקם מקומיים וחלקם בינלאומיים. בישראל פועלות שלוש חברות כרטיסי אשראי, וכל אחת מהן מנפיקה כמה כרטיסי אשראי שונים. בלוח 2 להלן מוצגים פרטים על שלוש חברות כרטיסי האשראי – הבעלות והכרטיסים המונפקים.

¹⁰ בנק ישראל – המפקח על הבנקים, מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 2006.

¹¹ ועדת שרים לענייני יוקר המחייה, הריכוזיות ועידוד התחרותיות, פרוטוקול ישיבת הוועדה, 23 בדצמבר 2013.

¹² רשות הגבלים עסקיים, [רפורמת כרטיסי האשראי: שאלות ותשובות](#), כניסה בתאריך: 28 בינואר 2014.

¹³ בנק ישראל, מידע שוטף על התאגידים הבנקאיים, [פרק י' – כרטיסי אשראי](#), כניסה בתאריך: 9 בינואר 2014.

¹⁴ שם.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

לוח 2 – הבעלות על חברות כרטיסי האשראי ומותגיהן¹⁵

מועדוני לקוחות מרכזיים	כרטיס מתגלגל	הכרטיסים המונפקים	הקמה	הבעלות	החברה
אשמורת הוט חבר LifeStyle	מור (More)	ישראלכרט (מותג פרטי) מסטרקארד ויזה אמריקן-אקספרס	1975	בנק הפועלים (98.2%)	תשלובת ישראלכרט
פאואר קארד קבוצת אלון (you) H&O מועדון 365 סלקום (ארנק סלולארי)	צויס (choice) אקטיב (active)	ויזה דיינרס (בשותפות עם רבוע הכחול 36.75% ודור-אלון 12.25%) מסטרקארד	1979	בנק דיסקונט (71.84%), הבנק הבינלאומי (28.16%)	כרטיסי אשראי לישראל בע"מ (כ.א.ל)
שופרסל מקסימוס תל-אביב יש מולטי-עזריאלי מגה ספורט	מולטי (Multi)	ויזה מסטרקארד	2000	בנק לאומי (80%); קנית [עזריאלי] (20%)	לאומי-קארד בע"מ

להלן תיאור קצר של חברות כרטיסי האשראי בישראל:

תשלובת ישראלכרט¹⁶

תשלובת ישראלכרט הוקמה בשנת 1975 על-ידי **בנק הפועלים**, והיא הקבוצה המובילה בשוק כרטיסי האשראי בישראל. בסוף שנת 2012 העסיקה 1,259 עובדים. בתשלובת נכללות החברות ישראלכרט בע"מ, יורופיי (יורוקארד) ישראל בע"מ, פועלים-אקספרס ואמינית. **ישראלכרט בע"מ** מנפיקה, סולקת ומתפעלת כרטיס אשראי מסוג ישראלכרט (שהוא מותג פרטי של החברה) לשימוש בישראל בלבד. כמו כן היא מנפיקה בשיתוף עם חברת **יורופיי** כרטיס אשראי מסוג מסטרקארד, מכוח רישיון של חברת MasterCard International Incorporated.

תשלובת ישראלכרט מנפיקה כרטיסים בנקאיים עבור קבוצת הפועלים (בנק הפועלים); קבוצת מזרחי טפחות (בנק מזרחי טפחות ובנק יהב); קבוצת הבינלאומי (הבנק הבינלאומי הראשון, בנק מסד, בנק אוצר החייל, בנק פועלי אגודת ישראל); בנק איגוד.

לחברת ישראלכרט שיתופי פעולה מסחריים עם ארגונים, עם מועדוני צרכנים ועם איגודים מקצועיים בהנפקת כרטיסי אשראי, ובכלל זה כרטיסי "אשמורת" לחברי הסתדרות המורים, כרטיסי "הוט" לחברי הסתדרות ההנדסאים והטכנאים, כרטיסי "חבר" לאנשי צבא הקבע וכרטיסי אשראי לחברי לשכת עורכי-הדין. מאז שנת 2006 ישראלכרט מנפיקה כרטיס אשראי מתגלגל בשם המותג "More". כמו כן היא מפעילה תוכניות אשראי שונות למחזיקי כרטיסי האשראי שלה על בסיס תוכנית "ישראלקרדיט", ונותנת הלוואות. **פועלים-אקספרס** בבעלות ישראלכרט מנפיקה, סולקת ומתפעלת כרטיסי אשראי מסוג אמריקן-אקספרס, המונפקים לשימוש בארץ ובחו"ל. **אמינית** מנפיקה, סולקת ומתפעלת כרטיסי אשראי מסוג ויזה, אשר אף הם לשימוש בארץ ובחו"ל. לאחרונה השיקה את שירות TAXIPAY המאפשר הזמנת מונית ותשלום באמצעות טלפון נייד.

¹⁵ דוחות כספיים של שלוש חברות כרטיסי האשראי ל-31 בדצמבר 2012.

¹⁶ חברת ישראלכרט בע"מ, אתר האינטרנט, www.isracard.co.il, כניסה: 6 באוקטובר 2013; חברת ישראלכרט בע"מ, [דוח כספי 2012](http://www.isracard.co.il), פברואר 2013.

הכנסת

חברת כאל הוקמה בשנת 1979 על-ידי בנק לאומי ובנק דיסקונט. השותפות בכאל בין בנק לאומי לבנק דיסקונט הגיעה לקיצה ב-14 בפברואר 2000, עקב התערבות רגולטורית של הממונה על ההגבלים העסקיים אשר אסר על שני הבנקים לשלוט יחדיו בחברה. בסיום תהליך של "קנה או מכור" רכש בנק דיסקונט את מלוא האחזקות של בנק לאומי בחברה. כיום **בנק דיסקונט** שולט בחברת כאל (71.84%) כאשר **ולבנק הבינלאומי הראשון** 28.16% מהבעלות.

כאל עוסקת בהנפקה, בסליקה ובתפעול של כרטיסי אשראי של המותג הבין-לאומי ויזה. נוסף על כך היא משווקת ומפעילה את מערך כרטיסי האשראי של דיינרס באמצעות חברת "דיינרס קלוב ישראל" בע"מ (בשליטה משותפת עם רשת "הריבוע הכחול ישראל" וקבוצת "דור אלון"), ומשווקת גם כרטיסי אשראי של מסטרקארד. כאל העסיקה 1,370 עובדים נכון לסוף שנת 2012.

כאל מנפיקה כרטיסים בנקאיים עבור קבוצת דיסקונט (דיסקונט ומרכנתיל דיסקונט); קבוצת מזרחי טפחות (בנק מזרחי טפחות ובנק יהב); קבוצת הבינלאומי (הבנק הבינלאומי הראשון, בנק מסד, בנק אוצר החייל, בנק פועלי אגודת ישראל); בנק איגוד; בנק ירושלים.

כאל מנפיקה כרטיסי אשראי ללקוחות הבנקים שיש לה הסכמי הנפקה עמם, וגם ישירות ללקוחות, בעיקר דרך מועדוני צרכנים וארגונים ייחודיים. בחודש יוני 2006 השיקה כאל בשיתוף עם קבוצת "דור אלון – הריבוע הכחול" את הכרטיס החוץ-בנקאי You, המקנה הטבות ברשתות של קבוצת "דור אלון – הריבוע הכחול". בחודש יוני 2007 החלה כאל לסלוק, נוסף על כרטיסי ויזה ודיינרס, גם כרטיסי מסטרקארד. לאחרונה חתמה חברת כאל עם חברת סלקום על פיתוח שירות אשראי סלולרי בו ניתן לשלם באמצעות מכשיר טלפון נייד.¹⁸

לאומי-קארד בע"מ¹⁹

חברת לאומי-קארד הוקמה בשנת 2000 על-ידי **בנק לאומי**, לאחר הפסקת השותפות של בנק לאומי ובנק דיסקונט בחברת כאל. לאומי-קארד הוקמה על בסיס פעילות חברת **אלפא-קארד**.²⁰ מאז הקמתה צמחה לאומי-קארד במהירות תוך ניצול עוצמתו של בנק לאומי בשוק הבנקאות. נכון לסוף 2012, החברה מעסיקה 1,295 עובדים ויש לה הסכמי רישיון עם ארגון ויזה הבין-לאומי ועם ארגון מסטרקארד הבין-לאומי, שבמסגרתם קיבלה רישיון להנפיק ולסלוק כרטיסי ויזה וכרטיסי מסטרקארד. מאז ינואר 2001 היא פועלת כחברה המנפיקה כרטיסי אשראי לאומי-ויזה בשיתוף עם הבנק. בחודש ספטמבר 2001 החלו בנק לאומי ולאומי-קארד להנפיק ללקוחות בנק לאומי כרטיסי חיוב מסוג מסטרקארד.

לאומי קארד מנפיקה כרטיסים בנקאיים עבור קבוצת לאומי (בנק לאומי ובנק ערבי ישראלי) וכרטיסי אשראי חוץ-בנקאיים, בעיקר באמצעות שותפויות עם מועדוני צרכנים ועם ארגונים מקצועיים. החברה החלה בסליקת עסקאות של כרטיסי חיוב מסוג מסטרקארד בחודש אפריל 2002. בשנת 2007 החלה לאומי-קארד להנפיק כרטיסי אשראי מתגלגל תחת המותג "multi". כמו כן, החלה החברה להציע כרטיסים נטענים (Pre-Paid) – הן כתחליפי תו והן ככרטיסי מתנה (Gift Card). לאחרונה פיתחה החברה מדבקת אשראי (Fast Pay), המודבקת על הטלפון הנייד ומאפשרת תשלום בדומה לכרטיס אשראי.

¹⁷ אתר האינטרנט של חברת כרטיסי אשראי לישראל בע"מ, www.cal-online.co.il, כניסה: 6 באוקטובר 2013; חברת כרטיסי אשראי לישראל בע"מ, **דוח כספי לשנת 2012**, פברואר 2013.

¹⁸ סלקום, **מצגת סיכום לדוח הרבעוני השני של 2013**, 2013.

¹⁹ אתר האינטרנט של חברת לאומי-קארד בע"מ, www.leumi-card.co.il, כניסה: 6 באוקטובר 2013; לאומי קארד בע"מ, **דוח כספי לשנת 2012**, פברואר 2013.

²⁰ בשנת 1996 ניסה הבנק הבינלאומי הראשון להקים חברת כרטיסי אשראי עצמאית בשם אלפא-קארד, שהנפיקה את המותג ויזה-אלפא. הניסיון נכשל, ובשנת 2000 יצאה ויזה-אלפא מהשוק.

לסיכום, לשלושת הבנקים הגדולים (פועלים, לאומי ודיסקונט) יש שליטה על חברות כרטיסי האשראי. בנק לאומי מנפיק את כרטיסיו עם לאומי קארד; בנק פועלים מנפיק את כרטיסיו עם חברת ישראלכרט; בנק דיסקונט מנפיק את כרטיסיו עם כאל; קבוצת הבינלאומי, מזרחי טפחות ואגוד מנפיקים את כרטיסיהם עם כאל וישראלכרט.

2.2 פעילות ורווחים של חברות כרטיסי האשראי

בשנים האחרונות התרחב השימוש בכרטיסי אשראי בישראל במהירות, ובכלל זה היקף הרכישות של צרכנים פרטיים בכרטיסי אשראי, מספר כרטיסי האשראי והכנסות חברות כרטיסי האשראי. בלוח 3 להלן מוצגת הפעילות בכרטיסי אשראי בישראל בשנים האחרונות.

לוח 3 – הפעילות בכרטיסי אשראי בישראל בשנים 2010–2012²¹

2010-12 שינוי	2012	2011	2010	נתון
11.9%	6.35	6.00	5.67	מספר הכרטיסים הפעילים בסוף השנה (במיליונים)
10.4%	4.63	4.39	4.20	מזה: כרטיסים בנקאיים (במיליונים)
16.3%	1.72	1.61	1.47	מזה: כרטיסים חוץ-בנקאיים (במיליונים)
	27.1%	26.8%	25.9%	נתח הכרטיסים החוץ-בנקאיים (באחוזים)
18.4%	901.0	821.3	761.1	מספר העסקאות (במיליונים)
17.4%	875.0	799.9	745.1	מזה: בישראל (במיליונים)
15.8%	213.6	198.2	184.5	סכום העסקאות (כולל משיכת מזומן, מיליארדי ש"ח)
14.9%	202.5	188.7	176.3	מזה: בישראל (במיליארדי ש"ח)
-2.2%	237.1	241.3	242.4	הסכום הממוצע לעסקה (בש"ח)
3.4%	2,803	2,753	2,712	ההוצאה החודשית הממוצעת בכרטיס אשראי (בש"ח)

מהנתונים שבלוח אפשר ללמוד על שתי מגמות עיקריות בהתפתחות הפעילות בכרטיסי אשראי בישראל:

- מספר כרטיסי האשראי החוץ-בנקאיים גדל בין השנים 2010 ל-2012 בשיעור מצטבר של כ-16.3% לעומת שיעור גידול מצטבר של כ-10.4% בסך כרטיסי האשראי, וכתוצאה מכך גדל נתח הכרטיסים החוץ-בנקאיים מ-25.9% בשנת 2010 ל-27.1% בשנת 2012. מגמה זו מצביעה על מגמה של היפרדות בין חברות כרטיסי האשראי לבין הבנקים.
- מספר העסקאות באמצעות כרטיסי אשראי גדל בין השנים 2010 ל-2012 בשיעור מצטבר של כ-18.4%. סכום העסקאות גדל בתקופה זו בשיעור מצטבר של כ-15.8%. שיעור צמיחה גבוה באופן משמעותי מהגידול בצריכה הפרטית, יכול להצביע על עלייה בשימוש בכרטיסי אשראי בהשוואה לאמצעי תשלום אחרים (בעיקר מזומן וצ'קים).

לוח 4 – מחזור העסקאות בכרטיסי אשראי (במיליארדי ש"ח)²²

2012 נתח שוק	שינוי	2012	2011	החברה
45.1%	6.3%	89.8	84.5	ישראלכרט
28.1%	7.7%	55.8	51.8	לאומי-קארד
26.8%	8.1%	53.4	49.4	כאל
100.0%	7.2%	199.0	185.8	סך-הכול

בלוח 4 להלן מוצג מחזור העסקאות שנעשו באמצעות כרטיסי אשראי בישראל לפי חברות בשנים 2011 ו-2012. כפי שעולה מהנתונים, בשנת 2012 גדל מחזור העסקאות בכרטיסי אשראי בכ-7.2%, וישראלכרט היא החברה המובילה במחזורי העסקאות, עם נתח של כ-45.1% מהשוק.

²¹ בנק ישראל, מידע שוטף על התאגידים הבנקאיים, פרק י' – כרטיסי אשראי, כניסה בתאריך: 9 בינואר 2014.
²² דוחות כספיים של שלוש חברות כרטיסי האשראי, שנים שונות.

ההכנסות של חברות כרטיסי האשראי נובעות בעיקר מעמלות המוטלות על בתי-העסק ביניהם גם העמלה לסליקה צולבת, מעמלות המוטלות על מחזיקי הכרטיסים ומפערי ריבית בגין האשראי הניתן למחזיקי הכרטיסים. בלוח 5 להלן הכנסות חברות כרטיסי האשראי בשנים 2010–2012.

לוח 5 – הכנסות חברות כרטיסי האשראי (במיליוני ש"ח)²³

החברה	2010	2011	2012	שינוי שנתי ממוצע	נתח ב- 2012
ישראלכרט	1,334	1,433	1,462	4.7%	41.4%
כאל	1,104	1,116	1,118	0.6%	31.6%
לאומי-קארד	878	940	954	4.2%	27.0%
סך-הכול	3,316	3,489	3,534	3.2%	100.0%

מהנתונים שבלוח עולה כי בין השנים 2010 ו-2012 גדלו הכנסותיהן של חברות כרטיסי בכ-3.2% בממוצע בשנה. חברת ישראלכרט היא המתחרה המובילה, עם נתח שוק של כ-41.4%, ועם צמיחה ממוצעת של כ-4.7% בשנה בין השנים 2010 ו-2012. הגידול בהכנסות נובע מהגידול במספר הכרטיסים, במספר העסקאות, בסכום העסקאות, בהיקף ההלוואות ומהצמיחה במשק. בלוח 6 להלן הכנסות חברות כרטיסי האשראי לפי מקור ההכנסה.

לוח 6 – הכנסות חברות כרטיסי האשראי לפי מקור הכנסה (2012, במיליוני ש"ח)²⁴

הכנסות	ישראלכרט		כאל		לאומי קארד		סה"כ בענף	
	בש"ח	ב-%	בש"ח	ב-%	בש"ח	ב-%	בש"ח	ב-%
הכנסות מעמלות	983	67%	567	51%	568	60%	2,118	60%
	9	1%	16	1%	21	2%	46	1%
	-94	-6%	-182	-16%	-233	-24%	-509	-14%
	898	61%	401	36%	356	37%	1,655	47%
	339	23%	465	42%	439	46%	1,243	35%
	1,237	85%	866	77%	795	83%	2,898	82%
הכנסות מריבית	69	5%	37	3%	56	6%	162	5%
	66	5%	243	22%	144	15%	453	13%
	1	0%	-40	-4%	-44	-5%	-83	-2%
	136	9%	240	21%	156	16%	532	15%
אחר	89	6%	12	1%	3	0%	104	3%
סך-הכול הכנסות	1,462	100%	1,118	100%	954	100%	3,534	100%

מהנתונים בלוח עולה כי מקור כ-82% מהכנסות הענף בהכנסות מעמלות מבתי עסק וממחזיקי כרטיסים וכ-15% מריבית. ההכנסות מעמלות מבתי העסק על סליקה מהווה כ-47% מסך ההכנסות (עמלת בתי עסק בניכוי עמלה למנפיקים אחרים) והכנסות מעמלות למחזיקי כרטיס מהווה כ-35% מסך ההכנסות. עוד עולה מהנתונים כי בחברת לאומי קארד משקל ההכנסות מעמלות למחזיקי כרטיס עומד על כ-46% לעומת כ-42% בכאל וכ-23% בישראלכרט. כמו כן, מהנתונים עולה כי משקל עמלות למנפיקים אחרים מסך עמלות מבתי עסק בחברת ישראלכרט נמוך משמעותית מזה של שתי המתחרות – 9.6% בישראלכרט בהשוואה ל-32.1% בכאל ול-41.6% בלאומי קארד. מצב זה מבטא את מאפייני הענף, יתרונות לגודל וכלכלת רשת, לפיהם למובילת השוק יתרון תחרותי מובנה על המתחרים.

²³ ש.ם.

²⁴ ש.ם.

בלוח 7 להלן מפורט הרווח הנקי של חברות כרטיסי האשראי בשנים 2010–2012.

לוח 7 – רווח נקי של חברות כרטיסי האשראי (במיליוני ש"ח)²⁵

החברה	2010	2011	2012	שינוי שנתי ממוצע	נתח ב-2012
ישראלכרט	186	195	238	13.1%	38.1%
כאל	224	234	206	-4.1%	33.1%
לאומי-קארד	158	177	180	6.7%	28.8%
סך-הכול	568	606	624	4.8%	100.0%

מהנתונים שבלוח עולה כי בין השנים 2010 ל-2012 גדלו רווחיהן המצטברים של חברות כרטיסי האשראי בשיעור של כ-4.8% בשנה בממוצע. כאשר רווחי חברת ישראלכרט צמחו בכ-13.1% בממוצע בשנה, רווחי לאומי קארד בכ-6.7% ואילו רווחי כאל הצטמקו בכ-4.1%.

מדד תשואה על ההון העצמי (ROE) מודד את שיעור התשואה על השקעות הבעלים, ומהווה מדד לרמת הרווחיות של חברות וענפים. בלוח 8 להלן מפורטת התשואה להון עצמי של חברות כרטיסי האשראי.

לוח 8 – תשואה על הון העצמי²⁶

החברה	הון עצמי ממוצע			תשואה להון עצמי		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012
ישראלכרט	1,169	1,348	1,554	15.9%	14.5%	15.3%
כאל	1,093	1,079	1,037	20.5%	21.7%	19.9%
לאומי-קארד	908	1,037	1,162	17.4%	17.1%	15.5%
סך-הכול	3,171	3,465	3,753	17.9%	17.7%	16.9%

מהניתוח עולה כי התשואה להון העצמי הממוצעת של חברות כרטיסי האשראי עמדה בשנת 2012 על 16.9%, ירידה לעומת התשואה בשנת 2011 (17.7%). התשואה להון העצמי בממוצע רב-שנתי של ישראלכרט נמוכה מזו של כאל ולאומי קארד, אף שישלומים היא מובילת השוק. חברות כרטיסי האשראי מעבירות לידי הבנקים, שהן קשורות עמם בהסכמים, תשלומים בעבור השירותים שהן מקבלות. ניתוח הדוחות הכספיים מלמד שחברת ישראלכרט העבירה בשנת 2012 תשלום לבנקים (בעיקר לבנק

לוח 9 – תשואה מתוקנת להון העצמי²⁷

החברה	תשואה מתוקנת להון עצמי		
	2010	2011	2012
ישראלכרט	31.0%	27.1%	23.8%
כאל	20.5%	21.7%	19.9%
לאומי-קארד	17.4%	17.1%	15.5%
סך-הכול	23.5%	22.4%	20.1%

הפועלים) בשיעור של כ-23% מהכנסותיה, ואילו החברות כאל ולאומי-קארד העבירו באותה שנה לבנקים, שעמם הן קשורות, תשלומים בשיעור של כ-14% ושל כ-8% מהכנסותיהן, בהתאמה. כדי לתקן הבדלים אלו, בוצע תקנון של ההעברה העודפת של ישראלכרט (על-פי שיעור ההעברות הממוצע של כאל ושל לאומי-קארד). בלוח 9 מפורטת תשואה להון עצמי מתוקנת של חברות כרטיסי האשראי. מהניתוח עולה כי בשנת 2012 עמדה התשואה המתוקנת להון העצמי בחברת ישראלכרט על כ-23.8%. עוד עולה כי שיעור התשואה המתוקנת להון העצמי של חברות כרטיסי האשראי עמד על כ-20.1% בממוצע.

²⁵ ש.ם.

²⁶ ש.ם. התשואה להון עצמי מחושבת על-ידי חלוקת הרווח הנקי (לוח 7) בהון העצמי הממוצע של תחילת השנה וסוף השנה.

²⁷ ש.ם.

הכנסת

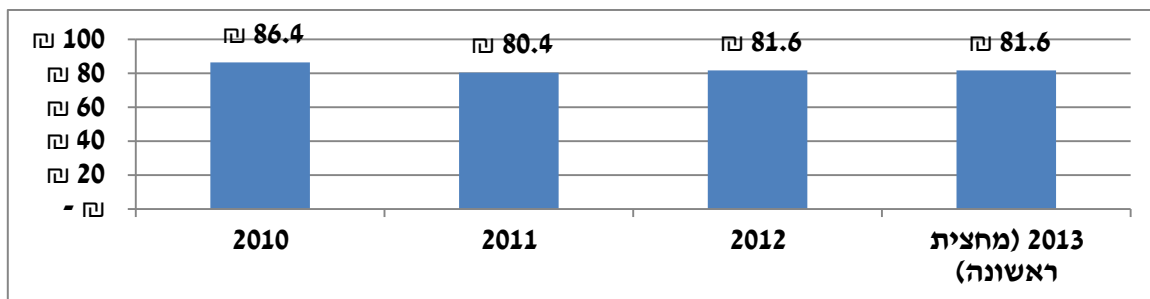
מרכז המחקר והמידע

בשנת 2012, התשואה על ההון של חברות הנכללות במדד ת"א 25 עמדה על כ-10.2%²⁸ והתשואה על ההון של הבנקים עמדה ברביע השלישי בשנת 2012 על כ-8.9% ובשנת 2011 על כ-9.8%²⁹. כלומר, התשואה של ההון של חברות כרטיסי האשראי כפולה מהתשואה על ההון של החברות הנכללות במדד ת"א 25 ושל הבנקים. התשואה הממוצעת של חברות כרטיסי האשראי גבוהה גם על רקע העובדה כי הסיכון לכניסת מתחרים חדשים נמוכה. ניתן לייחס את שיעורי הרווחיות הגבוהים לריכוזיות בענף, לממשק הקיים בין חברות כרטיסי האשראי לבין הבנקים ולחסמי הכניסה העומדים בפני שחקנים חדשים.

2.3. עמלות על כרטיסי אשראי

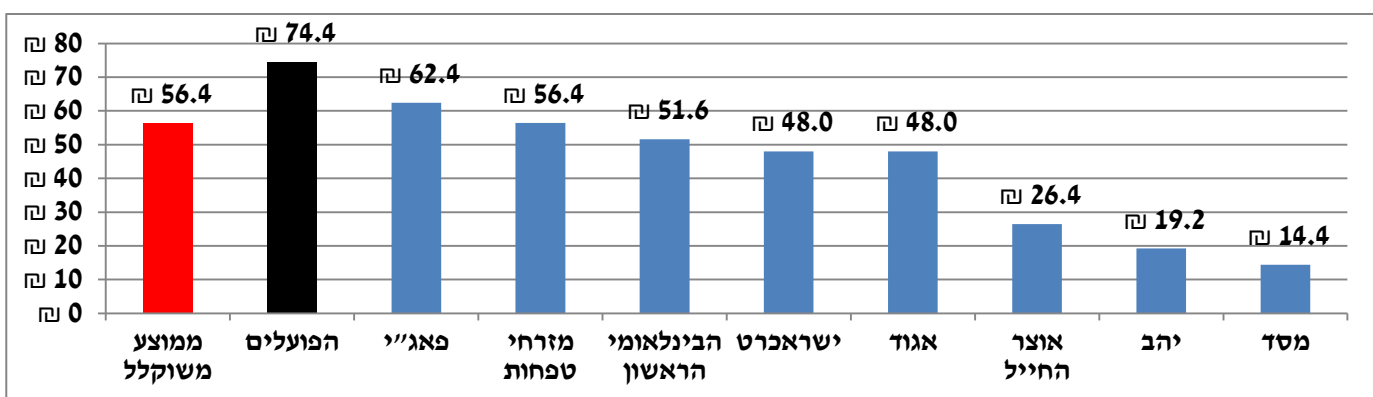
כאמור, ההכנסות של חברות כרטיסי האשראי נובעות בעיקר מעמלות המוטלות על בתי-העסק, מעמלות המוטלות על מחזיקי הכרטיסים ומפערי ריבית בגין האשראי הניתן למחזיקי הכרטיסים. בשנת 2012 ההכנסות העמלות למחזיקי כרטיס עמדה על כ-1.24 מיליארד ש"ח אשר היוו כ-35% מהכנסות חברות כרטיסי האשראי (ראו לוח 6 לעיל). בתרשים 2 להלן מוצגת ההוצאה בחישוב שנתי להחזקת כרטיס אשראי המוטלת על מחזיקי הכרטיסים.

תרשים 2 – הוצאה שנתית ממוצעת להחזקת כרטיס אשראי³⁰

מהנתונים עולה כי ההוצאה הממוצעת להחזקת כרטיס אשראי בשנת 2013 היא 81.6 ש"ח בדומה לשנת 2012. כאמור, חברות כרטיסי אשראי מנפיקות כרטיסים בנקאיים ללקוחות באמצעות שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות שהן בעלות השליטה, באמצעות בנקים אחרים שאינם בעלי השליטה וכרטיסים חוץ בנקאיים. בתרשימים 3, 4, 5 להלן מוצגת ההוצאה השנתית הממוצעת להחזקת כרטיס אשראי לפי המנפיק.

תרשים 3 – הוצאה שנתית ממוצעת לכרטיס ישראל לראשון לפי המנפיק³¹

²⁸ בנק ישראל, [דוח בנק ישראל 2012 – איור א'7](#), עמוד 13, אפריל 2013.

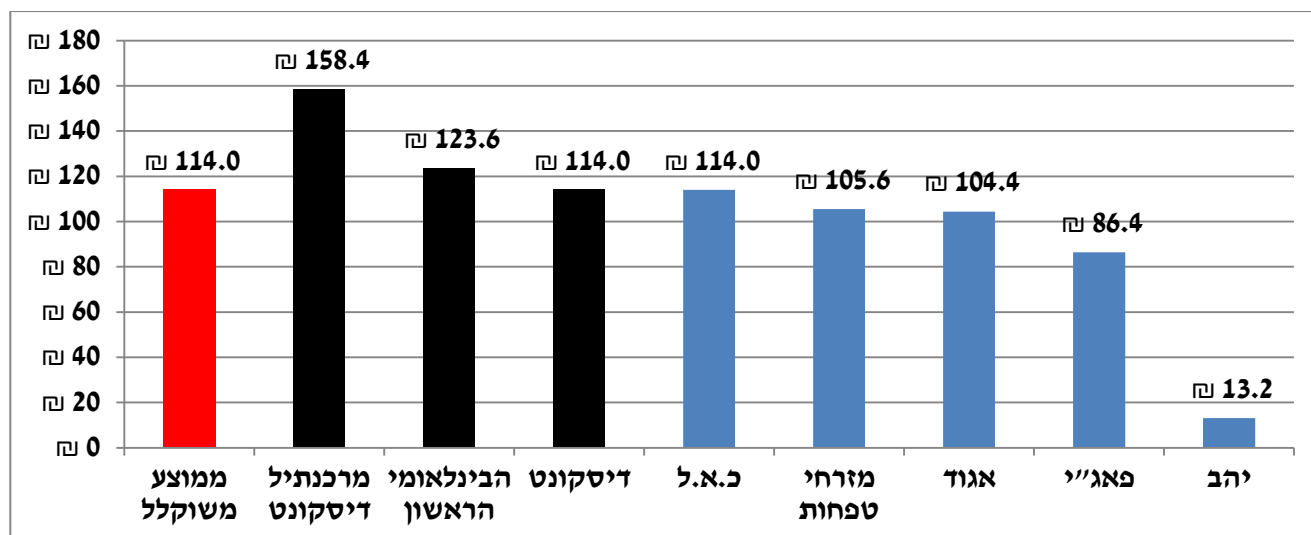
²⁹ בנק ישראל, [דוח בנק ישראל 2012 – לוח ד'4](#), עמוד 129, אפריל 2013.

³⁰ בנק ישראל, [הדיווח החצי שנתי על עמלות הבנקים לוועדת הכלכלה](#), 2 בינואר 2014. ההוצאה לשנת 2013 מחושבת לפי ההוצאה במחצית הראשונה.

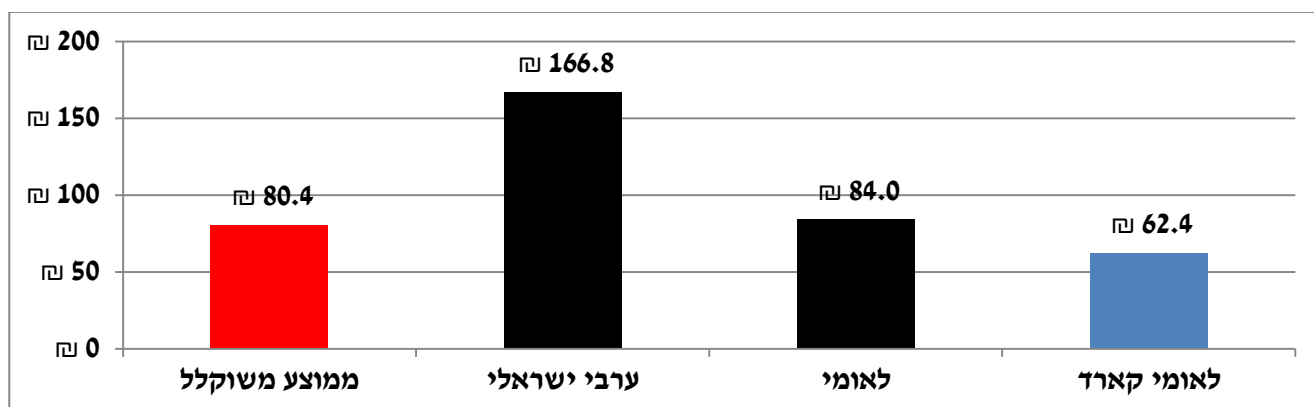
³¹ שם.

³² **תרשים 4 – הוצאה שנתית ממוצעת לכרטיס כאל לפי המנפיק**

³³ **תרשים 5 – הוצאה שנתית ממוצעת לכרטיס לאומי קארד לפי המנפיק**

מהנתונים בתרשימים עולה כי קיימת שונות בין ההוצאה הממוצעת לכרטיס בין המנפיקים השונים ובין שלושת כרטיסי האשראי. ההוצאה השנתית של כרטיס ישראלכרט בממוצע בין המנפיקים השונים עומדת על כ-45.6 ש"ח, של כרטיס כאל על 114.0 ש"ח ושל כרטיס לאומי קארד על 80.4 ש"ח. לוח 10 להלן מפרט את ההוצאה הגבוהה ביותר לכרטיס של מנפיק בהשוואה להוצאה הממוצעת של המנפיקים.

לוח 10 – ההוצאה הגבוהה ביותר לכרטיס של מנפיק בהשוואה להוצאה ממוצעת של המנפיקים

כרטיס	ההוצאה הגבוהה ביותר לכרטיס (מנפיק)	הוצאה ממוצעת	פער
ישראלכרט	74.4 (בנק פועלים)	56.4	31.9%
כאל	158.4 (מרכנתיל דיסקונט)	114.0	38.9%
לאומי קארד	166.8 (ערבי ישראלי)	80.4	107.0%

מהנתונים עולה כי ההוצאה הגבוהה ביותר לכרטיס היא ללקוחות בנקים אשר משתייכים לקבוצת הבנקאות בעלת השליטה בחברת כרטיסי האשראי, כלהלן:

³² ש.ם.

³³ ש.ם.

ישראלכרט: ההוצאה השנתית של הנפקת כרטיס בבנק הפועלים עומדת על 74.4 ש"ח לעומת ממוצע של 56.4 ש"ח – פער של כ-31.9% ;

כאל: ההוצאה השנתית של כרטיס בבנק מרכנתיל דיסקונט עומדת על 158.4 ש"ח לעומת ממוצע של 114.0 ש"ח – פער של 38.9% ;

לאומי קארד: ההוצאה השנתית של כרטיס בבנק ערבי ישראלי (מקבוצת לאומי) עומדת על 166.8 ש"ח לעומת ממוצע של 80.4 ש"ח בכרטיסי לאומי קארד – פער של 107%. יש לציין כי כרטיסים אלו מונפקים רק ללקוחות קבוצת לאומי (בנק לאומי ובנק ערבי ישראלי), בניגוד לשני הכרטיסים האחרים. אולם, ההנפקה ללקוחות חוץ בנקאיים (62.4 ש"ח) הינה במחיר נמוך משמעותית מאשר ללקוחות בנק ערבי-ישראלי (166.8 ש"ח) ובמחיר נמוך בהשוואה ללקוחות בנק לאומי (84 ש"ח).

מהנתונים והניתוח המוצגים לעיל עולה כי נעתן לחלק את לקוחות כרטיסי האשראי לשלוש קבוצות:

- **לקוחות של שלושת קבוצות הבנקאיות הגדולות (פועלים, לאומי ודיסקונט):** ללקוחות אלו מוצעים כרטיסי אשראי של הקבוצות הבנקאיות (שהן בעלות השליטה בחברות כרטיסי האשראי) וניתן לומר כי הם **לקוחות שבויים**, המשלמים מחיר גבוה יותר בהשוואה ללקוחות של בנקים שאינם בעלי השליטה בחברת כרטיסי אשראי וללקוחות חוץ-בנקאיים.
- **לקוחות של בנקים שאינם בעלי השליטה על חברות כרטיסי אשראי (מזרחי-טפחות, הבינלאומי הראשון, איגוד, יהב ופאג"י):** ללקוחות אלו מוצעים לרוב שני כרטיסי אשראי (ישראלכרט וכאל), והם משלמים מחיר נמוך יותר בהשוואה ללקוחות שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות.
- **לקוחות חוץ-בנקאיים:** לקוחות אלו משלמים מחיר נמוך יותר מהמחיר המשולם על-ידי לקוחות שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, וגבוה יותר מהמחיר המושלם על-ידי לקוחות הבנקים שאינם שייכים לשלושת הקבוצות הבנקאיות הגדולות.

2.4. סליקה צולבת

כאמור בלוח 6, ההכנסות מעמלות בתי העסק על סליקה מהווה כ-47% מסך ההכנסות (עמלת בתי עסק בניכוי עמלה למנפיקים אחרים). כאשר העמלות כוללות עמלת סליקת כרטיסי של החברת (לדוגמא, בית עסק סולק כרטיס לאומי קארד עם חברת לאומי קארד המספקת לו את שירותי הסליקה), ועמלות עבור סליקה של כרטיסי חברות אחרות (לדוגמא, בית עסק סולק כרטיס כאל עם חברת לאומי קארד המספקת לו את שירותי הסליקה). חלק מהעמלות עבור סליקה של חברות אחרות מעובר לחברה אשר הנפיקה את הכרטיס (עמלה צולבת).

בעבר לא כל חברות כרטיסי האשראי היו סולקות אחת את השנייה. בחודש פברואר 2007 פרסמה הוועדה הבין-משרדית לבחינת כשלי שוק בענף כרטיסי האשראי את מסקנותיה. הוועדה המליצה כי יש לחייב סליקה הדדית בין חברות האשראי ולעודד כניסת מתחרים חדשים לשוק הניכיון.³⁴ באוגוסט 2011, אושר במליאת הכנסת **תיקון 18 לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981**, אשר מחייב סולק גדול לסלוק את כל כרטיסי האשראי ומחייב מנפיק גדול לסליקה צולבת. בעקבות כך, המותג המקומי "ישראלכרט" הצטרף למערכת הסליקה ההדדית.

בעקבות התערבות הממונה על הגבלים עסקיים, ובתמיכת בית המשפט להגבלים עסקיים, חתמו בשנת 2007 שלוש חברות האשראי הסכם להסדרת הסליקה הצולבת בכרטיסי ויזה ומסטרקארד.³⁵ הסכם זה הוארך בסוף שנת 2011, כך שהעמלה הצולבת שעמדה בשנת 2006 על 1.25%, תרד באופן הדרגתי עד ל-0.7% בשנת 2014.³⁶

³⁴ הוועדה הבין-משרדית לבחינת כשלי שוק בענף כרטיסי האשראי, **דוח הוועדה**, פברואר 2007.

³⁵ ההסדר קיבל תוקף משפטי ב-11 בנובמבר 2007. ראו: הרשות להגבלים עסקיים, ה"ע 610/06, 11 בנובמבר 2007.

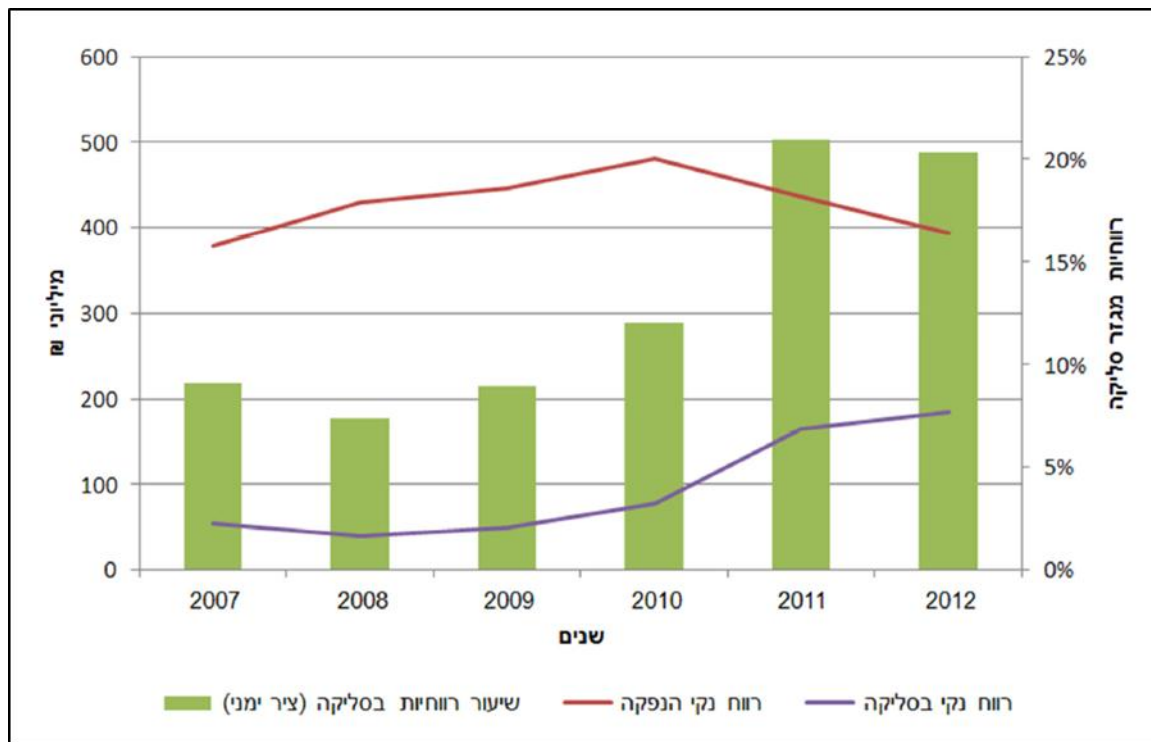
³⁶ הרשות להגבלים עסקיים, **הממונה על הגבלי עסקיים וחברות כרטיסי האשראי הגיעו להסכמה על הפחתה דרמטית בעמלה הצולבת והארכת הסליקה הצולבת של כרטיסי אשראי עד לסוף שנת 2018**, 28 בדצמבר 2011.

אחת הסיבות למהלך זה היה הורדת עמלת בית עסק, שכן העמלה הצולבת מהווה למעשה רף תחתון לעמלת בית עסק. בתרשים 6 להלן מוצג הרווח הנקי במגזרי ההנפקה והסליקה ושיעור הרווחיות (שיעור הרווח הנקי מההכנסות) ממגזר הסליקה לשנים 2007-2012.

תרשים 6 - הרווח הנקי של חברות כרטיסי האשראי במגזרי ההנפקה והסליקה ושיעור הרווחיות בסליקה

(מיליוני ש"ח ובאחוזים מתוך ההכנסות)³⁷

מניתוח הרשות להגבלים עסקיים המוצג בתרשים עולה כי החלק של מגזר הסליקה ברווח הנקי גדל וכי החלק של מגזר ההנפקה קטן בין השנים 2007-2012. עוד עולה כי **שיעור הרווחיות של מגזר הסליקה גדל משמעותית בשנים אלו, על-אף הפחתת העמלה הצולבת**. ממצאים אלו מעידים כי ההפחתה בעמלה הצולבת אינה מגולגלת לצרכנים באופן מלא ועל כך שהתחרות בשוק כרטיסי האשראי מוגבלת. כלומר, רגולציה על גובה עמלה אחת, עשויה להביא לעלייה במחיר עמלה אחרת. ממצא דומה עלה מניתוח של מרכז המחקר והמידע של הכנסת לגבי מרווחי הריבית, רגולציה על עמלות הבנקים הביאה על-פני זמן לגידול בפער הריבית, ולהיפך.³⁸

אחת הסיבות לכך, על פי הרשות להגבלים עסקיים, היא הקושי להתחבר למערכות של חברת שבי"א (שירותי בנקאות אוטומטיים). חברת שבי"א היא בבעלות משותפת של חמש קבוצות הבנקאיות הגדולות, והיא מפעילה ממשק תקשורת בין חברות כרטיסי האשראי לבין בתי העסק, כך שכדי לסלוק ביעילות ובמחיר תחרותי יש להתחבר לממשק זה. הרשות להגבלים עסקיים מצאה כי "מערכת שבי"א במתכונתה הנוכחית חוסמת כניסה לתחרות בתחום הסליקה וההנפקה של כרטיסי אשראי" וכי "אחד החסמים העיקריים לכניסה של שחקנים חדשים לענף הוא הקושי להתחבר למערכות שבי"א". בעקבות ממצאים אלו החליטה הרשות להגבלים עסקיים

³⁷ הרשות להגבלים עסקיים, [החלטה בדבר מתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל להסדרת חברת שירותי בנק אוטומטים בע"מ](#), 26 באוגוסט 2013.

³⁸ מרכז המחקר והמידע של הבנקים, [תיאור וניתוח פערים ומרווחים של הריבית הבנקאית בישראל ובמדינות המפותחות](#), אילנית בר, עמי צדיק, מרס 2012.

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

להורות לשב"א לחבר למערכת כל גורם מורשה תוך 3 חודשים במחיר מפוקח (של 250 אלף ש"ח עד 400 אלף ש"ח), לפעול בצורה שקופה וידידותית יותר כלפי שחקני הנפקה וסליקה חדשים ולאמץ טכנולוגיה חדשה.³⁹

2.5. אשראי הניתן בכרטיסי אשראי

בלוח 11 להלן מוצג סך האשראי לסקטור הפרטי בין השנים 2009 ל-2012.

לוח 11 – שינוי באשראי המגזר הפיננסי לסקטור הפרטי (יתרות לסוף שנה, במיליארדי ש"ח)⁴⁰

שינוי בין 2009 ל-2012	2012	2011	2010	2009	מקור אשראי	יעד אשראי
41.6%	242.7	221.2	200.0	171.4	בנקאי לדיור	משקי בית
11.3%	97.9	96.4	91.1	87.9	בנקאי לא לדיור	
31.3%	340.5	317.6	291.1	259.3	סך-הכול בנקאי	
39.7%	9.5	9.0	8.5	6.8	כרטיסי אשראי	
38.3%	6.5	5.9	5.1	4.7	מוסדיים	
31.7%	356.6	332.5	304.8	270.7	סך-הכול	
3.4%	403.6	408.0	411.7	390.3	בנקאי	עסקים
36.4%	1.5	1.3	1.0	1.1	כרטיסי אשראי	
9.3%	151.6	148.1	133.7	138.7	מוסדיים	
16.1%	150.3	148.2	129.1	129.5	תושבי חוץ	
14.7%	82.5	76.8	82.0	71.9	משקי בית ואחרים	
7.9%	789.4	782.4	757.5	731.6	סך-הכול	
14.3%	1,146.1	1,114.9	1,062.3	1,002.3	סך-הכול	

מהלוח עולה כי בשנים 2009–2012 גדל היקף האשראי למגזר הפרטי (עסקים ומשקי בית) בשיעור מצטבר של 14.3%. האשראי למשקי הבית גדל בשיעור מצטבר של 31.7% והאשראי העסקי עלה בשיעור מצטבר של 7.9%. הסיבה העיקרית לעלייה בהיקפי האשראי למשקי הבית טמונה בעליית היקף האשראי לדיור שגדל בין השנים 2009 ו-2012 בשיעור מצטבר של 41.6%. בלוח 12 להלן יתרות האשראי הצרכני (אשראי למשקי בית ללא אשראי בנקאי לדיור).

לוח 12 – שינוי באשראי צרכני (יתרות לסוף שנה, מחירים שוטפים, במיליארדי ש"ח)⁴¹

שינוי 2009-2012	נתח 2012	2012	2011	2010	2009	שנה
11.3%	85.9%	97.9	96.4	91.1	87.9	אשראי בנקאי לא לדיור
41.2%	8.4%	9.5	9.0	8.5	6.8	אשראי מכרטיסי אשראי
40.0%	5.7%	6.5	5.9	5.1	4.7	אשראי ממוסדיים
14.7%	100.0%	114.0	111.3	104.8	99.3	סך האשראי הצרכני

מהנתונים בלוח עולה כי האשראי הצרכני גדל בשנים 2009 עד 2012 בשיעור מצטבר של 14.7%, כאשר האשראי מכרטיסי אשראי גדל בשיעור מצטבר של 41.2%. נתח כרטיסי אשראי מסך האשראי הצרכני בשנת 2012 היה 8.4% בהשוואה לכ-6.8% בשנת 2009.

³⁹ הרשות להגבלים עסקיים, החלטה בדבר מתן פטור בתנאים מאישור הסדר כובל להסדרת חברת שירותי בנק אוטומטים בע"מ, 26 באוגוסט 2013.

⁴⁰ בנק ישראל, יתרות אשראי: לוח 1 – יתרות החוב במשק, עדכון: 12 בינואר 2014. ללא אשראי ממשלתי. האשראי ממוסדיים כולל יתרה נמוכה יחסית של אשראי לדיור, אין בידינו חלוקה של אשראי זה לפי סוג.

⁴¹ שם. לא כולל אשראי למשקי הבית מהממשלה.

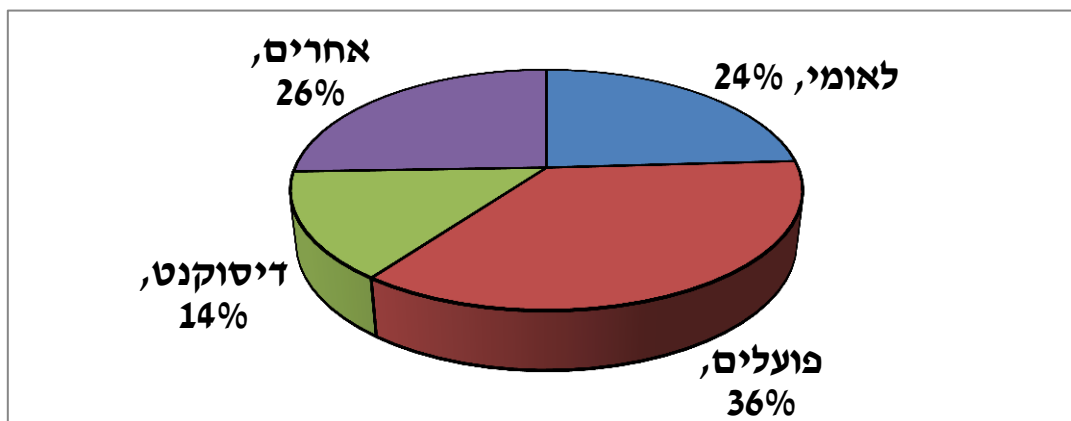

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

בתרשים 7 להלן, התפלגות חוב אנשים פרטיים לבנקים, לא לדיור, על סמך נתוני שמונה קבוצות בנקאיות הפעילות בישראל.

תרשים 7 - התפלגות חוב בנקאי של אנשים פרטיים לא לדיור, (סוף 2012, באחוזים)⁴²

מהנתונים בתרשים עולה כי שלוש קבוצות הבנקאיות הגדולות אחראיות לכ-74% מסך החוב של אנשים פרטיים (ללא דיור). יתר הבנקים אחראים לכ-26% מהחוב. כלומר, קבוצות הבנקאות אשר שולטות בחברות כרטיסי האשראי הן גם הספקיות העיקריות של אשראי ללא דיור לאנשים פרטיים.

אשראי מכרטיסי אשראי כולל **אשראי ללא ריבית**, שניתן על-ידי בעל העסק לתקופה של ימים עד שבועות, ו**אשראי נושא ריבית** הניתן על-ידי חברת כרטיסי האשראי לתקופה של כמה חודשים באמצעות אשראי מתגלגל והלוואות. בלוח 13 מפורט האשראי נושא הריבית שחברות כרטיסי האשראי מלוות בכרטיסי אשראי מתגלגלים, בהלוואות ישירות ללקוחות, בהקדמת תשלומים לבתי עסק והלוואות לבתי עסק.

לוח 13 – אשראי נושא ריבית שניתן על-ידי חברות האשראי (במיליוני ש"ח)⁴³

שינוי 2012-2009	2012	2009	החברה
32.3%	1,430	1,081	ישראלכרט
8.4%	683	630	מזה: למחזיקי כרטיס
65.6%	747	451	מזה: לבתי עסק
-1.8%	2,456	2,500	כאל
-10.8%	1,889	2,117	מזה: למחזיקי כרטיס
48.0%	567	383	מזה: לבתי עסק
59.3%	2,001	1,256	לאומי קארד
81.0%	1,861	1,028	מזה: למחזיקי כרטיס
-38.6%	140	228	מזה: לבתי עסק
21.7%	5,887	4,837	סה"כ אשראי נושא ריבית
17.4%	4,433	3,775	מזה: למחזיקי כרטיס
36.9%	1,454	1,062	מזה: לבתי עסק

⁴² דוחות כספיים לשנת 2012 של שמונת קבוצות הבנקאות הישראלית (לאומי, פועלים, דיסקונט, מזרחי-טפחות, הבינלאומי, איגוד, ירושלים ודיקסיה), לוח סיכון אשראי לפי ענפי משק – סה"כ חובות, 2013.

⁴³ דוחות כספיים של שלוש חברות כרטיסי האשראי, שנים שונות.

מהנתונים בלוח עולה כי האשראי נושא הריבית של חברות כרטיסי האשראי עמד בסוף שנת 2012 על כ-5.9 מיליארד ש"ח לעומת 4.8 מיליארד ש"ח בשנת 2009, עלייה בשיעור מצטבר של כ-21.7%. האשראי למחזיקי כרטיס עמד בסוף שנת 2012 על כ-4.4 מיליארד ש"ח והאשראי לבתי עסק על כ-1.5 מיליארד ש"ח. האשראי למחזיקי כרטיס עלה בחברת ישראלכרט ובלאומי קארד, וירד בחברת כאל. האשראי לבתי עסק עלה בישראלכרט ובכאל וירד בלאומי קארד.

בשנים האחרונות חברות כרטיסי האשראי הרחיבו את פעילותן במגזר האשראי, הן באמצעות כרטיסי אשראי מתגלגלים והן באמצעות הלוואות, כמפורט בסעיף 2.3 לעיל. בלוח 14 להלן מוצגים שיעורי הריבית השנתיים הממוצעים למחזיקי כרטיס בכל אחת מחברות כרטיסי האשראי.

לוח 14 – שיעורי ריבית ממוצע שנתי למחזיקי כרטיס⁴⁴

החברה	דצמבר 2011	דצמבר 2012	יוני 2013
ישראלכרט	9.9%	9.2%	8.4%
כאל	12.0%	12.0%	11.4%
לאומי קארד	11.6%	10.5%	8.9%
ריבית ממוצעת משוכללת	11.5%	10.9%	9.9%

מהנתונים עולה כי הריבית הממוצעת שהציעו חברות כרטיסי האשראי ביוני 2013 עמדה על 9.9% בהשוואה ל-10.9% בחודש דצמבר 2012 ושל כ-11.5% בחודש דצמבר 2011. שיעור הריבית אותו מציעות החברות תלוי גם בשיעור הריבית במשק. בלוח 15 להלן מוצגים שיעורי הריבית הלא צמודה במספר אפיקים שונים.

לוח 15 – שיעורי ריבית לא צמודה⁴⁵

סוג האשראי	דצמבר 2011	דצמבר 2012	יוני 2013
ריבית פריים	4.3%	3.5%	2.8%
אשראי זמן קצוב (בנקים)	5.5%	4.9%	4.2%
אשראי מוסדר בחשבון העו"ש	10.4%	9.5%	8.7%
כרטיסי אשראי	11.5%	10.9%	9.9%
תקרת הלוואות "שוק אפור"	13.3%	11.8%	10.0%

מהנתונים בלוח עולה כי הריבית למחזיקי כרטיסי אשראי יותר מכפולה מהריבית לזמן קצוב המוצעת ללקוחות הבנקים. ריבית למחזיקי אשראי גבוהה גם מהריבית לאשראי מוסדר בחשבון העובר ושב ("אוברדרפט") ודומה לתקרת הריבית להלוואות ב"שוק האפור" (הנקבעת על בסיס חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג-1993). כלומר, הריבית למחזיקי כרטיס אשראי גבוהה יחסית לריבית אותה ניתן לקבל בבנקים.

לסיכום, בשנים האחרונות האשראי הניתן על ידי חברות כרטיסי האשראי גדל משמעותית, אך עדיין מהווה נתח קטן יחסית מסך האשראי הצרכני. כמו כן, שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות הן בעלות השליטה בחברות כרטיסי האשראי והן גם ספקיות האשראי הצרכני (ללא דיור) העיקריות. על סמך ממצאים אלו, ניתן לומר כי רמת התחרות בשוק האשראי הצרכני בין הבנקים לבין חברות כרטיסי האשראי בבעלותם נמוכה ביותר.

⁴⁴ דוחות כספיים של שלוש חברות כרטיסי האשראי, שנים שונות.

⁴⁵ ריבית פריים: בנק ישראל, ריבית ממוצעת בסיסית בחח"ד (פריים), גישה: 14 באוקטובר 2013; אשראי זמן קצוב ואשראי מוסדר בחשבון העו"ש: בנק ישראל, מידע שוטף על התאגידים הבנקאיים – לוח ז'1, גישה: 14 באוקטובר 2013; כרטיסי אשראי: חברות כרטיסי האשראי, דוחות כספיים – שנים שונות. תקרת הלוואות "שוק אפור": בנק ישראל, העלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד, גישה: 14 באוקטובר 2013. על-פי חוק הסדרת הלוואות חוץ-בנקאיות, התשנ"ג-1993 ("שוק אפור"), העלות המרבית הכוללת של האשראי בהלוואות מסוג זה נקבעת על-ידי בנק ישראל והיא פי שניים ורבע מהעלות הכוללת הממוצעת לאשראי לא-צמוד.

2.6. חקיקה וגופים רגולטוריים בישראל

פעילות חברות כרטיסי האשראי בישראל מוסדרת באמצעות **חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986**. נוסף על כך, כיוון שחברות כרטיסי האשראי הן חברות-בנות של תאגידים בנקאיים, הן מוגדרות "תאגידי עזר" לפי **חוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981**, וככאלה חלה עליהן מערכת של חוקים, צווים ותקנות מתחום דיני הבנקאות. בשנת 2005 פרסם המפקח על הבנקים את הוראת **נוהל בנקאי תקין מס' 470**, בנושא כרטיסי חיוב. ההוראה נועדה להסדיר את פעילות חברות כרטיסי האשראי בתחום ניהול סיכוני האשראי ובתחום הצרכני. המפקח על הבנקים פרסם גם מתכונת לדיווח פיננסי של חברות כרטיסי האשראי. בהמשך החיל המפקח על הבנקים על חברות כרטיסי האשראי חובות דיווח דומות לאלה של הבנקים. על חברות כרטיסי האשראי חל גם **חוק ההגבלים העסקיים, התשמ"ח-1988** (להלן – חוק ההגבלים העסקיים). ואכן, בשל מבנהו הייחודי של הענף, בעשור האחרון ניכרת מעורבות רבה של הממונה על ההגבלים העסקיים בשוק כרטיסי האשראי. הרגולטורים של שוק כרטיסי האשראי בישראל הם לפיכך **המפקח על הבנקים בבנק ישראל** (מתוקף פיקוחו על הבנקים השולטים בחברות כרטיסי האשראי) ו**הממונה על ההגבלים העסקיים** מתוקף סמכותו לפי חוק ההגבלים העסקיים (בתחום ההסדרים הכובלים ובכל הקשור למיזוגים ולמונופולין).

בשנים האחרונות הרגולציה בשוק כרטיסי האשראי מתבטאת בעיקר בפיקוח על סליקה הדדית מלאה, על גובה העמלה הצולבת ועל פתיחת התחרות לסולקים חדשים. להלן פירוט מהלכי האסדרה הממשלתית בתחומים שונים הקשורים בכרטיסי אשראי, מלבד הרגולציה על סליקה צולבת (אשר תוארה בסעיף 2.4 לעיל):

תחרות:

בחודש נובמבר 2007 הוקמה על-ידי שר האוצר ונגיד בנק ישראל הוועדה **הבין-משרדית להגברת התחרות בשוק ההון**, בראשות מנכ"ל משרד האוצר דאז (להלן: ועדת-אריאב) ובהשתתפות נציגי הגופים השונים, במטרה לבחון רפורמות נוספות בשוק ההון. במסגרת ועדה זו הוקמו חמש תת-ועדות, לטיפול בנושאים האלה: פיתוח וקידום מכשירים פיננסיים; הרמוניזציה והשוואת תשתיות בין מוסדות הרגולציה; הון אנושי; פיתוח תעשייה פיננסית; נגישות שוק ההון למגזר הקמעונאי. בראש התת-ועדה האחרונה עמד הממונה על שוק ההון במשרד האוצר, והיא דנה, בין היתר, **ביישום רפורמה מבנית בשוק כרטיסי האשראי**.⁴⁶

בחודש מרס 2013 פרסם **הצוות לבחינת הגברת התחרותיות בענף הבנקאות**, בראשות המפקח על הבנקים, דודו זקן, דוח מסכם של הצעדים שנדרשים לחיזוק התחרות ולהגברת כוחם של משקי הבית והעסקים הקטנים.⁴⁷ הצוות המליץ על צעדים להגדלת מספר השחקנים בענף, צעדים להגברת התחרות בין השחקנים וצעדים לפתרון כשלי שוק. בנושא חברות כרטיסי האשראי, המליץ הצוות לבטל עמלה בגין שינוי מועד החיוב והגדלת תקרת הריבית בהלוואת חוץ בנקאיות, אשר יכולות להתחרות בהלוואות מחברות כרטיסי אשראי.

הגבלת שימוש במזומן:

ב-17 בספטמבר 2013, החליטה הממשלה להקים צוות לגיבוש מתווה פעולה ודרכים אפשריות ליישום מדיניות להגבלת השימוש במזומן כאמצעי תשלום.⁴⁸ הגבלת השימוש במזומן צפויה להגדיל את היקף השימוש בכרטיסי אשראי, להוביל לגידול בכוחן של חברות כרטיסי האשראי ולהגדיל את חשיבות היעילות בענף.

בדצמבר 2013, ציין הממונה על ההגבלים עסקיים בוועדת שרים לענייני יוקר המחיה, הריכוזיות ועידוד התחרותיות כי על מנת להגדיל את התחרות בענף כרטיסי האשראי, יש לפעול להרחבת השימוש בכרטיסי דביט (Debit Card). בכרטיסי דביט החיוב מתבצע באופן מיידי, כלומר במועד "גיהוץ הכרטיס", ולא במועד החיוב

⁴⁶ הוועדה פוזרה בלי להגיש את המלצותיה.

⁴⁷ הצוות לבחינת הגברת התחרותיות בבנקאות, **דוח מסכם**, מרס 2013.

⁴⁸ משרד ראש הממשלה, **החלטה מספר 749 של הממשלה מיום ה-17 בספטמבר 2013: צמצום השימוש במזומן במשק הישראלי**.

החודשי. על פי דברי הממונה, **כניסת כרטיסי דביט לשוק תביא לחיסכון של כ-450 מיליון ש"ח בשנה בגין הקטנת העמלה הצולבת וקיצור ימי האשראי במשק**, בנוסף ליתרונות כמו ניהול נכון יותר של הוצאות הצרכנים, נגישות גבוהה יותר לכרטיסי אשראי לצרכנים מעוטי יכולות והקטנת סיכוני חדלות הפירעון של עסקים קטנים בשל קיצור ימי האשראי והגברת התחרות. במקביל לדברי הממונה על ההגבלים העסקיים, טען המפקח על הבנקים כי דרושה רפורמה על מנת להרחיב את השימוש בכרטיסים אלו וכי בנק ישראל יפעל לביטול עמלת שורה על חיובי בכרטיסים אלו המהווים חסם תחרותי. בדומה לדברי הממונה על ההגבלים העסקיים גרס המפקח על הבנקים כי הרחבת השימוש בכרטיסי דביט תביא לחיסכון בשל עמלת הסליקה הצולבת שצפויה לעמוד על 0.2% לעומת 0.7% בכרטיסי אשראי.⁴⁹

הפרדת בעלות מהבנקים:

בחודש יוני 2007, פרסמה ועדת החקירה הפרלמנטרית בעניין עמלות הבנקים בראשות חה"כ משה כחלון את מסקנותיה. הועדה המליצה, בטווח הבינוני, לפעול להפרדה בין הבעלות על הבנקים לבין הבעלות על חברות כרטיסי אשראי.⁵⁰

בשנים האחרונות הוגשו מספר הצעות חוק המבקשות להפריד את בעלות חברות כרטיסי האשראי מהבנקים. בשנת 2007 הוגשו בנפרד הצעת חוק להגברת התחרותיות בתחום האשראי (הפרדת הבעלות בחברות כרטיסי אשראי מהבנקים), התשס"ז-2007 [פ/17/2468 (של חה"כ גלעד ארדן)], והצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון – החזקה בגופים המנפיקים כרטיסי אשראי), התשס"ז-2007 [פ/17/2475 (של חה"כ אמנון כהן)]. שתי ההצעות לא קודמו. באפריל 2009 הניח חה"כ אמנון כהן על שולחן הכנסת הצעת חוק פרטית (פ/18/157), הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון – החזקה בגופים המנפיקים כרטיסי אשראי), התשס"ט-2009, ברוח דומה להצעות הקודמות. בכנסת ה-19 הניחו חה"כ אמנון כהן, חה"כ אריה דרעי, חה"כ אברהם מיכאלי, חה"כ נסים זאב, חה"כ יצחק וקנין וחה"כ דוד אזולאי הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון – החזקה בגופים המנפיקים כרטיסי אשראי), התשע"ג-2013, ברוח ההצעות הקודמות. הצעה נוספת הוגשה על-ידי חה"כ גילה גמליאל, הצעת חוק להגברת התחרותיות בתחום האשראי (הפרדת הבעלות בחברות כרטיסי אשראי מהבנקים) התשע"ד 2014.

2.7. רגולציה על בעלות במדינות מפותחות

בלוח 16 להלן מפורטת הרגולציה על בעלות של בנקים על חברות כרטיסי האשראי בכמה מדינות מפותחות.

לוח 16 – רגולציה על בעלות על חברות כרטיסי האשראי במדינות מפותחות⁵¹

מדינה	האם בנקים יכולים להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי?	האם יש מגבלות מיוחדות במקרה וחברות האשראי בבעלות בנקים?
אוסטרליה	כן	לא
בריטניה	כן	לא
פינלנד	כן	לא
גרמניה	כן	לא
שוודיה	כן	לא
שוויץ	כן	לא

מהנתונים עולה כי במדינות שנבדקו, אין רגולציה המונעת מבנקים בעלות או שליטה על חברות כרטיסי אשראי ולא מוטלות על הבנקים הגבלות מיוחדות על אחזקה זו. להלן פירוט קצר של רגולציית חברות כרטיסי אשראי.

⁴⁹ ועדת שרים לענייני יוקר המחיה, הריכוזיות ועידוד התחרותיות, פרוטוקול ישיבת הוועדה, 23 בדצמבר 2013.

⁵⁰ ועדת החקירה הפרלמנטרית בעניין עמלות הבנקים, **דן וחשבון מסכם**, יוני 2007.

⁵¹ המקור לכל מדינה מפורט בפירוט של סעיף זה. לא התקבלה תשובה מהמדינות הבאות: ארה"ב, בלגיה, דנמרק, צרפת, איטליה, קנדה והולנד.

באוסטרליה⁵² בנק מסחרי יכול להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי ורוב כרטיסי האשראי מונפקים על ידי בנקים. מירב חברות כרטיסי האשראי וכרטיסי החיוב הינן חברות מאושרות לפתיחת חשבונות (ADI- Authorized Deposit-taking Institution) הפועלות תחת המפקח על חברות פיננסיות (The Australian Prudential Regulation Authority). מכיוון שרישיון בנק כולל בהכרח אישור לפתיחת חשבונות, הרגולציה על חברות כרטיסי אשראי בבעלות בנקים או הנפקה ישירה על ידי הבנק, קלה יותר מאשר על מתחרים שאינם בנקים, מה שמהווה חסם כניסה משמעותי למתחרים שאינם בנקים.

בבריטניה⁵³ בנק מסחרי יכול להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי. בחוק שוקי שירותים פיננסיים (The Financial Services markets Act), אין הגבלה על בעלות של בנקים על חברה אחרת, אלא אם החברה האחרת מסכנת את היציבות הפיננסית של הבנק. חברות כרטיסי אשראי צריכות להיות בעלות רישיון (consumer credit license) והן פועלות תחת רגולציה של המשרד להגנות עסקית.⁵⁴

בפינלנד⁵⁵ בנק מסחרי יכול להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי. חברות כרטיסי אשראי פועלות תחת הרגולציה של הרשות לפיקוח פיננסי (FSA- the Financial Supervisory Authority).

בגרמניה⁵⁶ שירותי כרטיסי אשראי מוצעים באופן תדיר על ידי בנקים מסחריים. חברות כרטיסי אשראי, אשר שייכות לבנקים, פועלות במסגרת רישיון הבנק המאפשר הפצת שירותי כרטיסי אשראי. חברות כרטיסי אשראי לא בנקאיות פועלות תחת רישיון להצעת שירותי תשלום. בגרמניה, אין הגבלות ייחודיות על בנקים מסחריים בנוגע להפעלת כרטיסי אשראי, מעבר לכפיפותם לחוק על הפיקוח על ההגיונות בשירותים פיננסיים. חברות כרטיסי האשראי בגרמניה מפקחות על ידי המפקח על הבנקים, שהינו רשות בניהול משותף של הבנק המרכזי בגרמניה (Deutsche Bundesbank) והרשות הפדרלית לפיקוח על שירותים פיננסיים (Federal Financial Supervisory Authority).

בשוודיה⁵⁷ בנק מסחרי יכול להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי, ללא רגולציה ייעודית לנושא. המפקח על חברות האשראי הינו הרשות השוודית לפיקוח פיננסי (Finansinspektionen).

בשוויץ⁵⁸ בנק מסחרי יכול להיות בעלים של חברת כרטיסי אשראי. בשוויץ לא קיימת חקיקה ייחודית לאספקת שירותי אשראי (כמו **חוק שירות נותני אשראי, התשס"ב – 2002** בישראל, וכמו חוקים מקבילים במדינות אחרות), וחברות כרטיסי אשראי פועלות במסגרת חקיקה כללית. בשוויץ, באופן מסורתי, השימוש בכרטיסי אשראי נפוץ פחות בהשוואה למדינות מערביות אחרות, אך המותגים המרכזיים בעולם מונפקים גם בשוויץ. כרטיסי חיוב מונפקים לרוב על ידי בנקים תחת המותג 'Mastro' או על ידי בנק הדואר, המנפיק כרטיסי חיוב משלו.

⁵² Australian Prudential Regulation Authority, Patrick Mahony, Specialist – Supervisory Support Division, E-Mail, September 19, 2013; Bank for Intentional Settlements, [Payment clearing and settlement systems in the CPSS countries: Volume 1](#), September 2011. pp.18-20.

⁵³ Priya Bonaboina, Bank Of England, Prudential Regulation Authority, E-mail, September 30, 2013.

⁵⁴ באפריל 2014, ההסדרה של שוק כרטיסי האשראי תעבור לאחריות הסוכנות להגנות פיננסית (Financial Conduct Authority).

⁵⁵ Kari Kemppainen, Bank of Finland. Financial Stability and Statistics Department, E-mail, 29 September, 2013.

⁵⁶ Jung Yoo, the German Federal Financial Supervisory Authority, E-mail, 20 September, 2013.

Bank of Finland, Financial Stability and Statistics Department, E-mail, 29 September, 2013.

⁵⁷ Henrik Ekenman, Banking Analysis, Finansinspektionen (The Swedish Financial Services Authority), E-mail, 29 September, 2013.

⁵⁸ Swiss Financial Market Supervisory Authority (FINMA), E-mail: 24 October; 2013 Bank for Intentional Settlements, [Payment clearing and settlement systems in the CPSS countries: Volume 1](#), September 2011, pp.405-407.

3. ניתוח הממשקים בין הבנקים לחברות כרטיסי האשראי

3.1. ממשק בין הבנקים לבין חברות כרטיסי האשראי

כאמור, בישראל פועלות שלוש חברות כרטיסי אשראי בשליטת שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות: קבוצת לאומי שולטת בחברת לאומי קארד, קבוצת הפועלים שולטת בחברת ישראלכרט וקבוצת דיסקונט שולטת בחברת כאל. ארבעה בנקים אינם בעלי שליטה בחברות כרטיסי אשראי: בנק מזרחי-טפחות, הבנק הבינלאומי הראשון (החזקת מיעוט בכאל), בנק איגוד ובנק ירושלים.

רמת הריכוזיות של המערכת הבנקאית בישראל גבוהה בהשוואה למדינות המפותחות. בסוף שנת 2012 היו בידי שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות (פועלים, לאומי ודיסקונט) כ-73% מכלל השוק.⁵⁹ מערכת הבנקאות בישראל שמרה על חוסנה, על אף האטה בפעילות הריאלית המקומית והאטה בצמיחה העולמית. הרווח הנקי של הבנקים בשנת 2012 עמד על כ-6 מיליארד ש"ח.⁶⁰

שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות בישראל מעורבות כיום בכל מקטעי הפעילות בכרטיסי אשראי – בעלות, הנפקה והפצה של כרטיסי אשראי וניכיון עסקאות שנעשות באמצעותם. כרטיסי האשראי הם אחד מתחומי הפעילות הצומחים ביותר של הבנקים. בלוח 17 להלן מוצגת תרומת הפעילות בכרטיסי אשראי להכנסות הבנקים.

לוח 17 – תרומת הפעילות בכרטיסי אשראי להכנסות הבנקים מעמלות בגין שירותים בנקאיים⁶¹

שינוי 2010-12	2012	2011	2010	הכנסות (במיליארדי ש"ח)
2.7%	9.85	9.70	9.59	הכנסות הבנקים מעמלות תפעוליות בגין שירותים בנקאיים
5.9%	3.62	3.57	3.41	תרומת כרטיסי האשראי להכנסות של הבנקים מעמלות
1.1 נקודות אחוז	36.7%	36.8%	35.6%	משקל תרומת כרטיסי האשראי להכנסות של הבנקים מעמלות

כפי שעולה מהנתונים שבלוח, ההכנסות התפעוליות ממערך השירותים הבנקאיים ב-2012 הסתכמו בכ-9.85 מיליארדי ש"ח, לעומת 9.59 מיליארד ש"ח בשנת 2010. **רוב הגידול, כ-260 מיליון ש"ח, נבע מהתרחבות בהכנסות הבנקים מפעילות בכרטיסי האשראי, שעלו בכ-210 מיליון ש"ח.** משקל ההכנסות מפעילות כרטיסי האשראי בסך ההכנסות מעמלות במערך השירותים הבנקאיים גדל מ-35.6% בשנת 2010 ל-36.7% בשנת 2012. כלומר, חברות כרטיסי האשראי תורמות יותר משליש מהכנסות המערכת הבנקאית מעמלות.

3.2. כלים אפשריים לשינוי הממשק בין הבנקים לחברות כרטיסי האשראי

להלן שלושה כלים אפשריים לשינוי הממשק בין הבנקים לחברות כרטיסי האשראי:

איסור הפצה, הנפקה ושליטה: הבנקים לא יורשו לפעול בתחום כלל – לא בשליטה על חברות כרטיסי האשראי, לא בהנפקת כרטיסי אשראי ולא בשיווק ובהפצה ללקוחות.

איסור הנפקה ושליטה: הבנקים יורשו לעסוק בהפצת כרטיסי אשראי, אך לא יורשו להיות בעלי שליטה בחברות כרטיסי אשראי או לעסוק בהנפקתם (בדומה לרפורמת בכר – הבנקים מורשים לעסוק בהפצת קופות גמל אך לא להיות בעליהן).

איסור שליטה: הבנקים יורשו לעסוק בהנפקת כרטיסי אשראי, בשיווק ובהפצה שלהם, אך לא להיות בעלי שליטה בחברות כרטיסי אשראי.

⁵⁹ המפקח על הבנקים, [מערכת הבנקאות בישראל - סקירה שנתית 2012](#), יולי 2013.

⁶⁰ בנק ישראל – המפקח על הבנקים, [מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 2012](#), אוגוסט 2013.

⁶¹ בנק ישראל – המפקח על הבנקים, [מערכת הבנקאות בישראל, סקירה שנתית 2012 – לוח א' 17](#), אוגוסט 2012. הנתונים מתייחסים לחמשת הבנקים הגדולים.

3.3. איסור הפצה ואיסור הנפקה

איסור הפצה: פעולת ההפצה היא פעולת השיווק וההפצה של כרטיס האשראי ללקוח. פעולת ההפצה אינה כוללת סיכון פיננסי המאפיין את פעילות ההנפקה. בישראל מרבית כרטיסי האשראי מופצים בסניפי בנקים. מפיצים נוספים הינם חברות כרטיסי האשראי עצמן (לדוגמה בארגונים), מועדוני לקוחות ורשתות קמעונאיות. כך, למשל, כרטיס אשראי של מועדון שופרסל מונפק בחנויות רשת שופרסל וכרטיס אשראי YOU מונפק ברשתות מגה ובחנויות נוספות.

לבנקים יש יתרונות בתחום ההפצה בשל פריסתם הגיאוגרפית הרחבה, בשל התשתיות הקיימות ובשל **הקשר בין ניהול חשבון בנק לבין שימוש בכרטיסי אשראי**. איסור על פעילות הפצה של כרטיסי אשראי בסניפי בנקים יכול להביא לייקור עלויות הנפקת הכרטיסים ולאי נוחות לציבור ללא יתרונות כלכליים ממשיים.

איסור הנפקה: פעולת ההנפקה היא אספקת כרטיס האשראי ללקוח על פי הסכם עם הלקוח, והיא כוללת את ההחלטה האם להנפיק כרטיס ללקוח ובאילו תנאים. פעולת ההנפקה, לעומת פעולת ההפצה, כרוכה בסיכון פיננסי. גובה האשראי הניתן ללקוח הינו גובה הסיכון אותו נוטלת החברה במקרה והלקוח רכש מוצרים, אך אין ביכולתו או הוא אינו מתכוון לשלם עליהם (בית העסק מבוטח במקרה זה, וההפסד מוטל על המנפיק). גוף אשר מנפיק כרטיס נזקק להון כדי לכסות על התקופה שבין הרכישה לבין החיוב. הבנקים נהנים מעלות גיוס הון נמוכה יחסית לעומת עלות גיוס ההון הצפויה של חברות שאינן בנקים או בשליטת בנק. על-כן, איסור על בנקים להנפיק כרטיסים עשוי להביא להתייקרות עלות גיוס ההון לחברות האשראי שתגולגל לצרכנים.⁶²

בנוסף, בהנפקה, מעבר לסיכון הפיננסי, קיימים סיכונים נוספים כמו סיכונים משפטיים וסיכונים שוק. בנקים עוסקים במתן אשראי ועל כן הם בעלי ניסיון בניהול הסיכונים (לרבות סיכון אשראי, סיכון תפעולי וסיכון משפטי) ובעלי ידע בכל הנושאים הקשורים בגבייה ובטיפול בחובות אבודים. מכיוון שמנגנונים אלו כבר קיימים בבנק, הרי שהעלויות המושגות על חברות כרטיסי האשראי נמוכות יותר, והניסיון בבנקים אף יכול לתרום להפחתת עלויות בחברות כרטיסי האשראי. ייתכן שבמקרה ותופרד פונקציית ההנפקה מהבנקים, העלות הנוספת בגין הסיכונים תושת על הלקוחות ועל בעלי העסקים, צעד העשוי להוביל דווקא לעליית מחירים.

בנוסף, הבנקים נהנים מידע מקיף ומוקדם על הלקוח המנהל את חשבונם בסניף, זאת גם במקרה ותופעל מערכת יעילה לדירוג לווים (Credit Bureau)⁶³. לכן, לבנקים קיימת היכולת לנבא ברמת וודאות גבוהה יחסית את כדאיות הנפקת כרטיס אשראי ללקוח כזה או אחר ובאילו תנאים.

מהניתוח לעיל עולה כי החסרונות של איסור על הפצת כרטיסי אשראי ועל הנפקת כרטיסי אשראי על ידי בנקים גוברים על היתרונות.

3.4. איסור שליטה

שליטת שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות על חברות כרטיסי האשראי טומנת יתרונות אך גם חסרונות לציבור. להלן ניתוח של ההיבטים העיקריים: הגדלת התחרות, הקשר שבין שירותים בנקאים וכרטיס האשראי והיצבות הפיננסית של חברות כרטיסי האשראי.

הגדלת התחרות:

שוקי הבנקאות בעולם מתאפיינים בתחרות של מעטים (תחרות אוליגופוליסטית), בשל מחסומי כניסה גולטורים ומבניים. קיימות שתי גישות עיקריות לאמידת רמת התחרותיות בשוק הבנקאות:

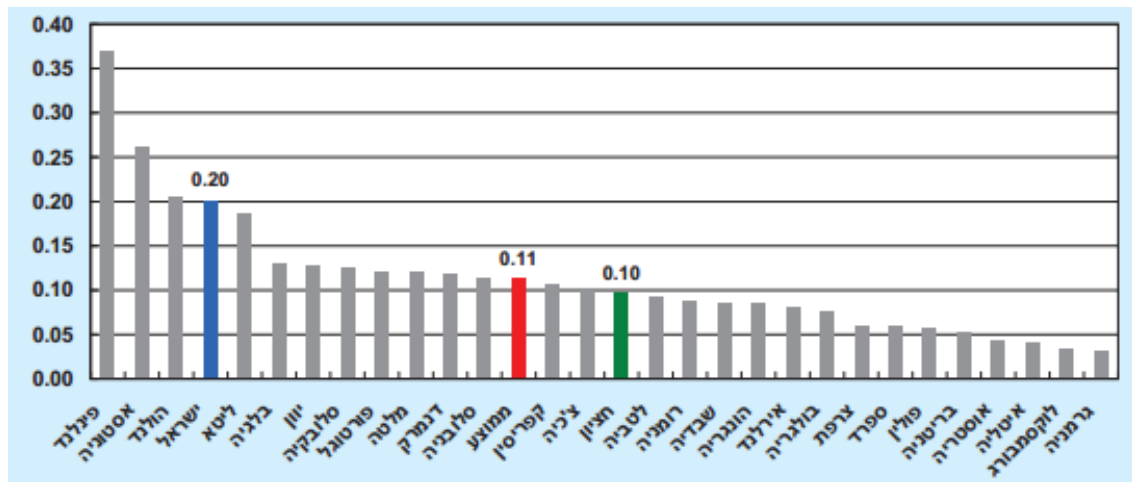
⁶² מרב שמש – מנהלת היחידה הכלכלית, המפקח על הבנקים. דואר אלקטרוני, 7 באוקטובר 2013.

⁶³ מערכת לדירוג לווים היא מנגנון של איסוף מידע על אדם או תאגיד אשר יש בו כדי לסייע לנותן האשראי להעריך את הסיכון שאותו הלווה לא יעמוד בתשלום החובות בידי גורם מורשה ומסירתו לידי גורם המעוניין להעמיד ללווה אשראי. הצוות לבחינת הגברת התחרותיות בענף הבנקאות, [דוח מסכם](#), עמ' 95, מרס 2013.

- **גישת המבנה** (Structure conduct performance) – קיים קשר בין מבנה המערכת הבנקאית, התנהגות הבנק וביצועיו. ככל שהמערכת הבנקאית ריכוזית יותר, התאגידים הבנקאיים יכולים להפעיל כוח שוק גדול יותר ולהציג ביצועים טובים יותר. אחד המדדים עיקריים לבחינת רמת הריכוזיות בשוק הבנקאות הוא **מדד הרפינדל (H)** – המוגדר כסכום הריבועים של נתחי האשראי של כל בנק בסך האשראי (מדד הרפינדל גבוה יותר ככול שהשוק ריכוזי יותר). בתרשים 8 להלן מדד הרפינדל (H) בישראל ובמדינות האיחוד האירופאי.

תרשים 8 – מדד הרפינדל (H) בישראל ובמדינות האיחוד האירופאי (2011)⁶⁴

מהנתונים בתרשים עולה כי מדד הרפינדל בישראל עומד על 0.2 לעומת ממוצע של 0.11 במדינות האיחוד האירופאי. כלומר, הריכוזיות במערכת הבנקאות בישראל גבוהה במידה ניכרת מהריכוזיות הממוצעת במדינות האיחוד האירופאי.

- **גישת "האיום התחרותי"** (Contestability theory) – תחרות יכולה להתקיים גם בשווקים ריכוזיים. הגורם הקובע את רמת התחרותיות אינו בהכרח מספר הבנקים, אלא גם תכונות שוק כמו חסמי כניסה ויציאה וקיומם של תחליפי אשראי ופיקדונות. ייתכן מצב בו שוק הבנקאות יתאפיין בריכוזיות גבוהה, אך גם רמת התחרותיות בו תהיה גבוהה בשל איום תחרותי מחוץ לשוק. ואולם, רמת תחרותיות גבוהה בשוק ריכוזי (כמו בישראל) תושג רק אם יתקיימו תנאים כמו מחסומי כניסה נמוכים ומדיניות גמישה לגבי כניסת בנקים זרים ובנקים אינטרנטיים או יצירת איום תחרותי חיצוני, כמו המוסדיים או חברות כרטיסי אשראי עצמאיות. בפועל, קיים איום תחרותי בעיקר בפלח האשראי לעסקים גדולים (אג"ח קונצרניות), וביתר פלחי השוק האיום התחרותי נמוך, בעיקר פיקדונות לטווח-קצר, אשראי צרכני, אשראי לעסקים קטנים ובינוניים ושירותי כרטיסי אשראי.

כאמור חברות כרטיסי האשראי נשלטות על ידי שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות המהוות אוליגופול הן בתחום ההנפקה והן בתחום הסליקה. הגברת התחרות בין החברות הללו יכולה להיעשות על ידי הפרדתן מהבנקים, בעלי השליטה בהן, זאת בעיקר בשל הסיבות הבאות:

- שלוש קבוצות הבנקאיות הגדולות (פועלים, לאומי ודיסקונט) מנפיקות ללקוחותיהן כרטיסי האשראי של החברות בבעלותן. רב הבנקים שאינם בעלי שליטה בחברות כרטיסי האשראי מציעים ללקוחותיהם שני כרטיסים. נמצא כי בבנקים המנפיקים יותר מכרטיס אחד, עמלת הלקוח נמוכה יותר מאשר העמלה בקבוצה בנקאית השולטת בחברת כרטיסי אשראי (ראו סעיף 2.3). על כן, ניתן להניח כי מניעת שליטת הבנקים

⁶⁴ בנק ישראל, מערכת הבנקאות בישראל 2012, פרק א' – ההתפתחויות במערכת הבנקאית, איור ב-6 – השוואה בין-לאומית: מדד הרפינדל-הירשמן (H) במדינות האיחוד האירופאי בשנת 2011, יולי 2013.

בחברות כרטיסי האשראי תביא להיצע של יותר מכרטיס אחד ללקוחות המקבלים היום חלופה אחת, ובכך לירידה בעמלות.

- בעקבות **תיקון 18 לחוק הבנקאות (רישוי), התשמ"א-1981**, אשר מחייב סולק גדול לסלוק את כל כרטיסי האשראי ומחייב מנפיק גדול לסליקה צולבת, ניפתח פתח כניסה משמעותי למנפיקים חדשים. עם זאת לא נכנסו מנפיקים כאלו לשוק. אחת הסיבות לכך, על פי הרשות להגבלים עסקיים, היא שליטת הבנקים במערכת שב"א (ראו סעיף 2.4). הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים עשויה למנוע מהבנקים להשתמש במערכת זו כחסם לכניסת מתחרים חדשים לענף כרטיסי האשראי.
- שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות הינן ספקיות האשראי הצרכני העיקריות במשק. על כן, קיים בקבוצות בנקאיות אלו ניגוד אינטרסים מובנה להגדלת האשראי הצרכני של חברות כרטיסי האשראי ללקוחותיהם (ראו סעיף 2.5). במחירים תחרותיים. הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים עשויה להביא לעלייה ברמת התחרותיות במגזר האשראי הצרכני ובכך לירידה בשיעורי הריביות. יחד עם זאת חברות כרטיסי אשראי עצמאיות עשויות לגייס הון בעלות גבוהה יותר מחברות כרטיסי האשראי בשליטת הבנקים, תוספת עלות שעשויה להתגלגל ללקוחות.

לסיכום, מניעת שליטה של שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות על חברות כרטיסי האשראי עשויה להביא להגדלת התחרותיות בשוק כרטיסי האשראי, לירידה במחירים לצרכנים ולהגברת האיום התחרותי החיצוני על הבנקים בשוק האשראי הקמעונאי.

הקשר שבין שירותים בנקאיים וכרטיס האשראי:

בנקים מספקים שירותים מגוונים, ובהם ניהול חשבון עו"ש ומתן הלוואות ופיקדונות, ולכן שירותי כרטיסי אשראי מהווה חלק מליבת פעילותם. כלומר, מכיוון שכרטיס אשראי הוא חלק מהפעילות ללקוח, ישנו אינטרס בריכוז השירותים במקום אחד.⁶⁵ ה-Bundling – אריזה או קשירה יחדיו – של שירותים בנקאיים יחד עם הנפקת כרטיסי אשראי, העבירה את הריכוזיות הקיימת בשוק הבנקאות לשוק כרטיסי האשראי. כאשר הלקוח עוזב את הבנק, נהוג לבטל את כרטיס האשראי. במרץ 2010 פרסם המפקח על הבנקים את הוראה 432, המסדירה את נושא כרטיסי החיוב במעבר של לקוחות מבנק לבנק.⁶⁶

שליטת שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות על חברות כרטיסי האשראי עשויה להוות מכשול נוסף על מעבר של לקוחות בין בנקים. לעומת זאת, מניעת שליטתן על חברות כרטיסי האשראי עשויה להקל על מעבר בין בנקים ובין חברות כרטיסי האשראי.

יציבות פיננסית:⁶⁷

חברות כרטיסי האשראי הן בשליטת שלוש הקבוצות הבנקאיות הגדולות, הכפופות לרגולציה מחמירה יחסית בנוגע למדיניות סיכוני אשראי. על-כן, קיים פיקוח הדוק יחסית על הסיכון אותו לוקחות חברות כרטיסי האשראי. פיקוח הדוק זה חשוב בנוגע להלוואות מחברות כרטיסי אשראי.

כמו כן, מכיוון שלבנקים יש ניסיון בסיכונים פיננסיים, לשליטתם בחברות כרטיסי האשראי יכולים להיות יתרונות ליציבות פיננסית של חברות כרטיסי האשראי. ייתכן ושחקנים חדשים שאינם בנקים, אליהם תועבר השליטה בחברות כרטיסי האשראי יסכנו יציבות זאת בשל חוסר ניסיון. לבנקים גם ניסיון בניהול סיכונים אחרים שאין בהכרח לחברות אחרות. לכן גם במקרה של הפרדת השליטה, קיים יתרון רגולטורי להותיר את הפיקוח על חברות כרטיסי האשראי בידי הפיקוח על הבנקים.

⁶⁵ גלי כספרי, מנהלת יחידת המחקר, איגוד הבנקים, דואר אלקטרוני, 14 באוקטובר 2013.

⁶⁶ הפיקוח על הבנקים, **הוראה 432**, מרץ 2010.

⁶⁷ מרב שמש, מנהלת היחידה הכלכלית, אגף הפיקוח על הבנקים, בנק ישראל, דואר אלקטרוני, 7 באוקטובר 2013.

4. עמדות הצדדים

4.1. המפקח על הבנקים

הפיקוח על הבנקים⁶⁸ בחן את התרומה האפשרית של הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהתאגידים הבנקאיים לשם הגברת התחרות בשוק האשראי הצרכני, והוא אינו תומך בהפרדה כאמור. על פי המפקח על הבנקים, הפעילות אותה מבצעות חברות כרטיסי האשראי היא פעילות ליבה בנקאית וחלק בלתי נפרד מניהול חשבון עו"ש. לפיכך, לא ניתן לאסור על בנק לעסוק בפעילות כאמור (כפי שנעשה, למשל, במקרה של הפרדת הניהול על קופות הגמל וקרנות הנאמנות). משכך, גם לאחר ההפרדה יוכלו הבנקים לקיים פעילות בכרטיסי אשראי שלא דרך חברות בנות. מצב זה מעמיד בסימן שאלה את ההיתכנות המעשית של הפרדה מלאה. שנית, לא ברור כי הפרדה משיקולים של 'יצירת שחקן נוסף בתחום האשראי הקמעונאי' תביא להוזלת המחיר ללקוח.

4.2. איגוד הבנקים

איגוד הבנקים⁶⁹ גורס כי אין כשל שוק בישראל המצדיק מהלך אגרסיבי של הפרדת חברות כרטיסי האשראי מהבנקים. למהלך כזה אין תקדים בעולם וההשלכות שלו על ציבור הלקוחות עשויות להיות שליליות.

בין הסיבות לטענה זו סקירה של 24 מדינות (ארה"ב, קנדה, צרפת, אוסטרליה, ספרד, גרמניה, איטליה, בריטניה, בלגיה, הולנד, יוון, אירלנד, ניו זילנד, נורבגיה, טורקיה, פורטוגל, שווייץ, פינלנד, איסלנד, לוקסמבורג, שבדיה, ליכטנשטיין, אוסטרליה, דנמרק) שנעשתה על ידי האיגוד ולא מצאה כל התייחסות רגולטורית לבעלות על חברות כרטיסי אשראי. כמו כן, טוען האיגוד, כי רובן המכריע של חברות כרטיסי האשראי בעולם מהוות חלק מקבוצה בנקאית, ובעשור האחרון קיימת מגמה ברורה של מיזוג בין חברות כרטיסי אשראי עצמאיות לבנקים.

בנוסף, האיגוד גורס כי אחד הנתונים המשמעותיים לצורך בחינת השאלה האם יש כשל בשוק כרטיסי האשראי בישראל הוא העלות ללקוח. לצורך כך האיגוד בדק, באמצעות חברת הייעוץ TASC, את גובה הריבית הממוצעת שמשלם הלקוח בישראל בהשוואה למדינות אחרות. לדברי האיגוד, בהשוואות הריביות בכרטיסי אשראי נמצא כי הריביות בישראל נמוכות מהריביות במרבית המדינות שנבדקו, ונמוכות מהממוצע. בנטרול ריביות הבסיס בכל מדינה, הפער בין הריביות בישראל לריביות הממוצעת במדינות שנבדקו גדל עוד יותר. כמו כן, נעשתה השוואה של הפער בין הריבית השנתית בכרטיסי אשראי לריבית בנקאית. מהשוואה זו עלה כי הפער בין מחיר האשראי הניתן בכרטיסי אשראי לבין מחיר האשראי הבנקאי נמוך יותר בישראל, בהשוואה למרבית המדינות שנבדקו.

⁶⁸ ש.ם.

⁶⁹ גלי כספרי, מנהלת יחידת המחקר, איגוד הבנקים, דואר אלקטרוני, 14 באוקטובר 2013.

